

Arbetspension

2:2019

Satu Huber:

DET FINNS GRÄNSER FÖR KONCENTRATIONEN

Tela-ordföranden Satu Huber vill
att decentraliseringen ska bestå.

S. 4

NATIVITET

Jaakko Kianders analys om
den minskande befolkningen

S. 10

MIGRATION

Invandring minskar trycket
att höja avgifterna.

S. 18

SAMMANSLAGNING

Kommunalt och privat slås ihop?

S. 8

Fler än 700 pensionssakkunniga deltog i Arbetspensionsdagen. Framme fr. v. Susan Kuivalainen, Anu Kantola, Mikko Kautto, Heli Backman och Jaakko Kiander.

3 LEDARE
Arbetet är vår lott och lycka

4 INTERVJU
med Satu Huber,
ordförande för TELA

8 PRIVAT OCH KOMMUNALT
PÅ LIKA VILLKOR
En sammanslagning av
pensionssystemen planeras.

10 KIANDERS ANALYS
Befolkningsutvecklingen
örraskar

12 BARNET HAR PENSIONEN
MED SIG
Småbarnstiden kompenseras
i pensionen flera länder.

14 LEDAREN FÖR EN NY ERA
Mikko Kautto är ny vd för
Pesionskyddscentralen.

18 SAKKUNNIG
Invandring minskar trycket
att höja pensionsavgiften

20 ARBETSPENSIONSDAGEN
Pensionssakkunniga samlades
på årligt evenemang.

25 I VARDAGEN
Hur ska man orka jobba till
pensionen?

28 JORDEN RUNT

30 AKTUELLT

31 UTNÄMNINGAR

32 NYASTE PUBLIKATIONER

Arbetspensionsdagen öppnades av social- och hälsovårdsminister Aino-Kaisa Pekonen.

Bra program och mingel lockar många till Arbetspensionsdagen.

Arbetspension är en fack- och intressegrupps-tidskrift för pensionssektorn. Den ges ut av Pensionsskyddscentralen.

Arbetet är vår lott och lycka

NUMERA är det en del av min vardag att följa pensionsdebatten som svallar i offentligheten. Jag ögnar igenom rubrikerna och skummar det väsentligaste innehållet varje dag. Debatten är glädjande mångrostad – det finns många teman, perspektiven varierar och det finns debattörer inom olika branscher och på olika håll i landet. Åtminstone tiger vi inte om pensionsfrågor – och väl så.

Arbetsförmåga och arbetshälsa hör till det som diskuteras mest. För att pensionssystemet ska bära, borde fler av oss vara i arbete och ha ett längre arbetsliv än man hade tidigare. Också i den här tidningen funderar vi på hur människor ska orka arbeta fram till pensionen. Svårigheter att hänga med börjar vara vardag i de flesta organisationer. Var och en av oss har också någon i vår närmiljö vars krafter inte vill räcka till.

HISTORIEN HJÄLPER oss att förstå hur människan fungerar, och arbetet har också sin egen historia. Människan har alltid arbetat, och om vi går tillräckligt långt bakåt i tiden smälter arbete och fritid samman. Livet var arbete och arbetets innehåll och arbetsrollerna förändrades i takt med livet. Livet och arbetet var också socialt sammanhållande, beroende av andra människor. Arbetet knöt individen till gemenskapen och gemenskapen gav trygghet och mening.

Den nya tiden förde med sitt ett nytt begrepp, fritiden. Man arbetade för att kunna förverkliga sig själv när man var ledig. Tiden som pensionär blev också fritid som man först tjänar in genom arbete. Men vad händer, om arbetsdagarna drar ut eller arbetsmängden hopar sig och man känner att fritiden inte räcker till? Eller om pensioneringen känns för avlägsen och osäker? Det är som om den dyrbara, meningsfulla fritiden rann oss ur händerna nu och i framtiden.

KATEGORISERING ÄR ETT SÄTT att ha kontroll över livet, men vi kan själva bli fångatagna av det. "Arbetslivet kan inte bara vara uppskjutet liv", för att citera psykohistorikern **Juha Siltala**. Arbetslivet kan inte gå ut på att vi knogar på en dag, en vecka, en månad och ett år i sänder som i träl-dom i väntan på den frihet som kvällen, veckoslutet, semestern eller pensionen för med sig. Vi borde göra arbetet till liv igen – så meningsfullt och flexibelt i sig att vi inte ens kommer att tänka på pensionsdagarna.

Som återupplivningsverktyg lönar det sig att ur historiens vrår ta fram den starka sociala gemenskapen framom individens fördel och införa flexibla arbetsroller som trotsar strikta kategoriseringar.

På det sättet kan arbetslivet bli ett gott liv som passar oss sådana vi är. ■

Tuovi Rautjoki
chefredaktör
E-tidskrift: Työeläkelehti.fi
Twitter: @TuoviRautjoki

UTGIVARE

Pensionsskyddscentralen, www.etk.fi

E-TIDSKRIFT

Työeläkelehti.fi

REDAKTIONENS E-POST

tyoelake-lehti@etk.fi

CHEFREDAKTÖR

Tuovi Rautjoki

REDAKTIONSCHEF

Anne Iivonen

REDAKTIONSSSEKRETERARE

Pia Hansson

REDAKTIONSRÅD

Kristiina Halonen (Ilmarinen)

Marjukka Hietaniemi (Pensionsskyddscentralen)

Kalervo Koistinen (Porasto)

Sonja Lilius (LPA)

Merja Paananen (Keva)

Markus Palomurto (Pensionsskyddscentralen)

Marjo Skoglund (Elo)

Kari Vatanen (Varma)

Christel Wedenberg (Veritas)

MEDVERKANDE I DETTA NUMMER

Antti Karkkainen, Jaakko Kiander, Vesa Laitinen,

Riitta Lehtimäki, Kari Lindstedt, Matti Lumijärvi,

Tuija Nopola,

Jouko Ollikainen, Olli-Pekka Orpo, Karoliina Paatos,

Niko Väänänen, Markku Laitinen, Lotta Rantala,

Merja Raunis, Matti Remes och Nelli Westerholm.

PRENUMERATIONER OCH ADRESSÄNDRINGAR

aineistotilaukset@etk.fi

Telefon 029 411 2500

GRAFISK FORMGIVNING

Aste Helsinki Oy/Markku Laitinen

TRYCKERI

Hansaprint Oy

paperi LumiPress Silk 130 g/m²

53:e årgången

ISSN 0355-2748 (print)

ISSN 1799-523X (online)

Helsingfors 2019

Arbetspension utkommer två gånger om året, nästa gång 10.6.2020.

PÄRMBILD
Olli-Pekka Orpo

Uppriktig oro för decentraliseringen

DET FINNS GRÄNSER för koncentrationen

Det har sina fördelar att arbetspensionssektorn koncentreras, men det är inget värde i sig. Man bör se till att branschen är tillräckligt decentraliserad, säger Satu Huber, ordförande för Arbetspensionsförsäkrarna Tela.

TEXT MATTI REMES | FOTO OLLI-PEKKA ORPO

VEM?

Satu Huber

- **Ålder:** 61
- **Arbete:** Vd för arbetspensionsbolaget Elo och styrelseordförande för Arbetspensionsförsäkrarna Tela
- **Tidigare karriär:** Ledningsuppgifter inom finansbranschen bl.a. på Citibank, Merita Bank, Föreningsbanken i Finland och Statskontoret 1982–2006. Vd för Finansbranschens Centralförbund 2006–2008. Vd för LokalTapiola Pensionsbolag 2008–2013.
- **Utbildning:** ekonomie magister, Hanken
- **Familj:** make och tre vuxna söner
- **Källor till lycka:** Ett betydelsefullt, varierande arbete och ett balanserat liv med den kära familjen, vänner och hobbyer.

Satu Huber påminner om att arbetspensionsbolagen bedriver lagstadgad socialförsäkring, vilket man bör komma ihåg när man diskuterar konkurrensen inom branschen.

”Koncentrationen kan inte gå mycket längre, om vi vill hålla fast vid decentraliseringen och dess fördelar.”

Placeringsavkastningen spelar en stor roll inom arbetspensionssystemet. Telas styrelseordförande Satu Huber väntar på fler möjligheter att förbättra placeringsavkastningen.

Antalet aktörer inom det lagstadgade arbetspensionssystemet har under de senaste åren minskat till 28, när arbetspensionsbolag har gått samman och företag har avstått från egna pensionsstiftelser och -kassor.

Inom den privata sektorn domineras marknaden av tre stora arbetspensionsbolag – Ilmarinen, Varma och Elo. På fjärde plats kommer Veritas.

Satu Huber, vd för arbetspensionsbolaget Elo och styrelseordförande för Arbetspensionsförsäkrarna Tela finner flera orsaker till koncentrationen.

–Stiftelse- och kassafältet krymper troligen därför att företagen har velat ha ett enkelt sätt att försäkra de anställda. De ökade kompetenskraven och regleringen kräver också tillräckligt mycket personal för att sköta arbetspensionerna.

EN GOD SIDA med koncentrationen enligt Huber är att aktörerna inom fältet är solventa och i gott skick. I samma andetag säger hon ändå att man också framledes ska se till att arbetspensionssystemet är tillräckligt decentraliserat. Det är en styrka hos det finländska systemet.

–Decentraliseringen är en viktig del av vårt arbetspensionssystem. Fördelarna med den är att riskerna sprids, verkställigheten utvecklas bättre och arbetspensionsmedlen tryggas.

Huber anser det möjligt att koncentrationen ökar också i framtiden. Med tanke på decentraliseringen och konkurrensen är det dock viktigt att det finns minst tre stora arbetspensionsbolag i landet, anser hon.

–Jag anser att vi är nära gränsen för hur långt koncentrationen kan gå, om vi vill hålla fast vid decentraliseringen och dess fördelar.

ARBETSPENSIONSBOLAGEN konkurrerar om kunderna, men metoderna är begränsade inom den noga reglerade branschen.

–Vi bedriver lagstadgad socialförsäkring. Det bör man alltid komma ihåg när man diskuterar konkurrensen inom branschen, påpekar Huber.

Som det viktigaste konkurrensmedlet räknar hon god och högklassig betjäning. För kunderna innebär det att ärenden sköts smidigt och pensionsförsäkrarna känner till kundernas behov t.ex. i rehabiliteringsärenden.

Ett annat konkurrensmedel är kundåterbärningarna. De är ett överskott som uppstår av effektiviteten i arbetspensionsbolagens verksamhet och placeringsverksamheten och kan delas ut till kunderna.

–Dessa konkurrensfaktorer fungerar och räcker till. Ur effektivitetens synvinkel fungerar systemet. Ett tecken på det är att det eurobelopp som arbetspensionsbolagen använder till att sköta arbetspensionsskyddet i praktiken inte just har ökat på mer än tio år.

NU PLANERAS en stor reform, en sammanslagning av pensionssystemen för den kommunala och den privata sektorn.

I praktiken ska det göras genom att överföra kommunanställda från pensionsförsäkringsanstalten Keva till den privata sektorns arbetspensionssystem. För detta ändamål ska det eventuellt grundas en ny pensionsförsäkrare med arbetsnamnet ArPL-Keva.

–Det skulle innebära ett stort arbetspensionsbolag till som aktör.

En sammanslagning av pensionssystemen för kommunerna och den privata sektorn skulle innebära att nästan allt arbete skulle försäkras enligt lagen om pension för arbetstagare. Enligt Huber skulle det göra situationen klarare för alla inblandade.

Hon hoppas att reformen också medför en enhetlig definition av arbetsoförmåga.

Inom den offentliga sektorn tillämpas en yrkesbaserad definition som går ut på att personen inte kan klara av arbete inom sitt eget yrke. Inom den privata sektorn bedöms en persons arbetsoförmåga i regel enligt en allmän definition av arbetsoförmåga.

Detta har lett till att andelen avslag på ansökningar om invalidpension har varit mindre inom den offentliga sektorn än inom den privata sektorn.

–I samband med sammanslagningen av pensionssystemen för den kommunala och den privata sektorn blir det aktuellt att förenhetliga definitionen av arbetsoförmåga.

Decentraliseringen är en viktig del av systemet.

Huber påminner om att den arbetsgrupp som förberett reformen har slagit fast att man i framtiden ska utgå från en och samma definition. Enligt förslaget ska reformen ha olika övergångsfaser och utredningarna av den praktiska verkställigheten pågår fortfarande.

–Vi tillämpar givetvis den definition av arbetsoförmåga som binder respektive sektor. Jag tycker att man inom båda sektorerna satsar på rehabilitering och fortsatt yrkesbana trots olika definitioner av arbetsoförmåga.

HUBER PÅMINNER om att arbetspensionssystemet är en central del av samhället. Därför diskuteras stora samhälleliga teman också av Tela och aktörerna inom branschen. Arbetets framtid, sysselsättningen och arbetslivslängden har redan länge varit standardteman.

–Branschen kan påverka förekomsten av arbetsoförmåga. Vi hjälper människor att fortsätta sin yrkesbana t.ex. genom rehabilitering.

Hon är bekymrad över siffrorna som visar att antalet nya sjukpensionstagare igen har börjat öka efter en lång nedgång.

–Allt oftare beror arbetsoförmåga på psykisk ohälsa. Det kan naturligtvis inte lösas enbart genom arbetspensionssystemets åtgärder.

Ett aktuellt diskussionsämne just nu är den snabba nedgången i nativitet. Om den fortgår kommer den på lång sikt att påverka finansieringen av arbetspensionsskyddet.

–Arbetspensionsförsäkrarna bekymrar sig också för finländarnas tillit till pensionsskyddet. Antagligen finns det inte tillräcklig kunskap om funktionsprinciperna för arbetspensionerna. Mistro är det allmänna intrycket bland ungdomar, säger Huber.

Mångfald på arbetsplatser förebygger utslagning

SATU HUBER anser att det lönar sig att främja mångfald på arbetsplatser, eftersom produktiviteten och arbetshälsan förbättras när olikheter accepteras och allas arbetsinsats värdesätts.

Enligt en undersökning som Elo gjort är det positivt att finländarna anser att uppskattningen av mångfald ökar. Ålder, nedsatt arbetsoförmåga eller etnisk bakgrund uppfattas ändå fortfarande som betydande orsaker till ojämlik behandling i arbetslivet och svårigheter att få jobb.

–Mer än en tredjedel av dem som svarade uppgav att de hade blivit illa behandlade i arbetslivet. I värsta fall hade det till och med lett till att yrkesbanan avbrutits, säger Huber.

Hon betonar att Finland inte har råd att gå miste om människors arbetsinsats på grund av arbetsförhållanden som upplevs som orättvisa.

–Människan mår så mycket bättre, om hon får delta i arbetslivet. Minskad utslagning minskar också samhällets kostnader och lindrar arbetskraftsbristen som förvärras inom många branscher.

DEBATTKLIMATET kring arbetspensionssystemet kännetecknas fortfarande mycket ofta av att generationerna ställs mot varandra. Betoningarna i debatten förargar Huber. Hon tycker det är viktigt att ingripa i felaktiga uppfattningar.

–Arbetspensionsförsäkrarnas uppgift är att tillhandahålla opartiska fakta om pensionsfrågorna och hjälpa människor att skapa en helhetsbild av hur pensionssystemet fungerar, säger Satu Huber.

–Placeringsmiljön diskuteras också mycket inom branschen. Avkastningen spelar en stor roll. Som bäst utreds också möjligheterna att förbättra avkastningen. ■

Elos vd Satu Huber och direktör för samhällsrelationer Katja Veirto anser att det blir aktuellt att införa en enhetlig definition av arbetsoförmåga om det kommunala och det privata pensionssystemet slås samman.

Kommunalt och privat går ihop LIKA VILLKOR FÖR PENSIONSSYSTEMEN

Under den här regeringsperioden ska det tas fram ett lagförslag om en sammanslagning av det kommunala och det privata pensionssystemet. I praktiken ska Keva spjälkas upp och ett nytt arbetspensionsförsäkringsbolag bildas av den ena delen.

Det planeras att en del av Keva ska bilda ett nytt arbetspensionsbolag. En lagändring bereds som bäst och tanken är att det nya bolaget med arbetsnamnet ArPL-Keva ska starta efter en viss övergångstid. I utgångsläget ska det nya ArPL-bolagets kundkrets bestå av kommuner, samkommuner och andra organisationer inom kommunsektorn.

UPPDRAGET att göra en utredning finns med i regeringsprogrammet. Den innevarande valperioden går ut våren 2023, när det igen är riksdagsval. Lagberedarna siktar på att lagförslaget kan läggas fram för riksdagen år 2022. Tidsplanen är inte fastslagen, men enligt en uppskattning kan det nya bolaget grundas t.ex. år 2024. Om det blir så och man går in för en treårig övergångsperiod kan kommunarbetsgivarna år 2027 försäkra sina anställda i vilket arbetspensionsbolag som helst, liksom privata arbetsgivare kan välja ArPL-Keva.

AKTÖRERNA inom arbetspensionssystemet är överens om målet, vilket är en god utgångspunkt för lagberedningen under de följande två åren. För sammanslagningen har det tillsatts en trepartsarbetsgrupp med en mandatperiod till utgången av år 2021.

Ändringen kommer inte att påverka de försäkrade, dvs. löntagarna, eftersom pensionsförmånerna inte ska ändras. Den andel av de kommunala pensionerna som är bättre än ArPL-pensionsskyddet ska inte heller påverkas utan fortfarande skötas av den offentliga sektorns Keva.

INOM KOMMUNSEKTORN är det särskilt vanligt att pensionsansvaren är långvariga. Sektorn är kvinnodominerad och kvinnor lever längre än genomsnittet.

På lång sikt kommer en sammanslagning av pensionssystemen också att leda till att pensionsavgifterna blir enhetliga. I dag betalar Kevas medlemssamfund, dvs. kom-

munarbetsgivarna, en lönebaserad pensionsavgift som är lika hög som den genomsnittliga ArPL-avgiften. Utöver den betalar kommunarbetsgivarna också en pensionsutgiftsbaserad avgift. Tillsammans (28,35 procent i snitt) utgör dessa ca fyra procentenheter mer än den avgift som privata arbetsgivare betalar till sina pensionsbolag. Inom den privata sektorn är den genomsnittliga arbetspensionsförsäkringsavgiften 24,40 procent av lönesumman.

AVSIKTEN är att ArPL-Keva får med sig det pensionsansvar som uppkommit enligt ArPL och täckningen och solvenskapitalet för det. Av vilken storlekssklass de är känner man inte ännu till. Solvensgraden kan bestämmas t.ex. enligt medianen för de nuvarande arbetspensionsförsäkringsbolagen. På det sättet ska det nya bolaget ha en så jämlik konkurrenstillning med de andra som möjligt.

Avsikten är att på ett lämpligt sätt lösgöra en del av Kevas kapital som s.k. neutraliseringsavgift för att ArPL-avgiften inte ska höjas till följd av sammanslagningen.

Pensionsskyddscentralens långsiktiga kalkyler visar redan att också ArPL-avgiften åren 2050–2085 kan bli högre än 30 procent av lönesumman. Framtiden kan alltså föra med sig betydligt högre pensionsavgifter.

BEREDNINGSGRUPPENS ordförande är **Hannu Ijäs**, som är chef för ministeriets pensionsförsäkringsenhet. Han vill inte peka ut vinnare eller förlorare vid sammanslagningen. Ijäs säger att det handlar om hela arbetspensionssystemets bärkraft och riskhantering på lång sikt. Han betonar att det finns rationella ekonomiska grunder för sammanslagningen. Den gör också finansieringen av pensionerna och pensionsutgifterna mer förutsebara.

Inom kommunsektorn har servicestrukturen och sätten att producera tjänster ständigt förändrats. Om pensionssystemen är separata kan detta påverka finansieringsunderlaget för dem.

Trepartsberedningen är i gång

EN sammanslagning av det kommunala pensionssystemet och arbetspensionssystemet för den privata sektorn är inskriven som ett mål i regeringsprogrammet.

En arbetsgrupp som bereder sammanslagningen har tillsatts av social- och hälsovårdsministeriet och finansministeriet. Dess mandatperiod inleddes i augusti och den ska utarbeta ett förslag i form av en regeringsproposition före utgången av år 2021.

Trepartsarbetsgruppen består av representanter för statsmakten och arbetsmarknadsorganisationerna samt pensionssakkunniga. Gruppen inledde sin verksamhet i augusti.

–Det är förnuftigt att bereda sig på en eventuell obalans i kommunekonomin också med tanke på arbetspensionssystemet, säger Ijäs.

–Det krympande systemet drabbas av ett tryck att höja avgiften och det växande av ett tryck att sänka den, säger Kevas finansieringsdirektör **Allan Paldanius**, som är sakkunnigmedlem i sammanslagningsarbetsgruppen. Han menar att en sammanslagning av pensionssystemen eliminerar denna risk.

FINANSMINISTERIET ansvarar för de offentliga finanserna, också kommunernas. Det övervakar också Kevas förvaltning. Överdirektör **Jani Pitkäniemi** vid ministeriets kommun- och regionförvaltningsavdelning har en liknande syn på saken som Ijäs. Pitkäniemi säger att den kraftanstängning som reformern nu kräver kommer att ge konkret nytta under senare decennier. ■

BEREDNING SARBETSGRUPPEN

- **Hannu Ijäs**, direktör, SHM (ordförande)
- **Jani Pitkäniemi**, avdelningschef, FM (vice ordförande)
- **Inka Hassinen**, konsultativ tjänsteman, SHM (sekreterare)
- **Jouko Härmäläinen**, arbetsmarknadsjurist, KT Kommunarbetsgivarna
- **Ulla Härmäläinen**, finansråd, FM
- **Samppa Koskela**, jurist, STTK
- **Sinikka Näätsaari**, chef för pensionspolitik, FFC
- **Katri Ojala**, ledande sakkunnig, Akava

- **Vesa Rantahalvari**, ledande sakkunnig, Finlands Näringsliv EK
- **Tarja Taipalus**, övermatematiker, SHM
- **Antti Tanskanen**, sakkunnig, EK

SAKKUNNIGMEDLEMMAR:

- **Heli Backman**, direktör, Pensionsskyddscentralen
- **Marja Isomäki**, lagstiftningsråd, FM
- **Pasi Mustonen**, direktör, Varma (privata arbetspensionsbolag)
- **Allan Paldanius**, finansieringsdirektör, Keva
- **Minna Punakallio**,chefekonom, Kommunförbundet
- **Erik Strömberg**, regeringsråd, SHM
- **Suvi-Anne Siimes**, verkställande direktör, TELA

Befolkningsutvecklingen överraskar

Senast i fjol blev det klart att nedgången i nativitet efter år 2012 inte bara är slumpmässig variation.

NATIVITETENS BRANTA NEDGÅNG under detta decennium ger beslutsfattarna rynkor i pannan. Senast i fjol blev det klart att de sjunkande födelsetalen sedan år 2012 inte bara är slumpmässig variation.

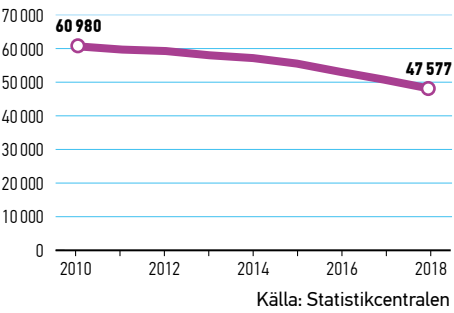
Det är fråga om ett långvarigare fenomen som tros ha en betydande inverkan på befolkningsutvecklingen. Ännu för fem år sedan förutspådde man att Finlands befolkning skulle öka till ca sex miljoner, men Statistikcentralens nyaste befolkningsprognos tyder på att ökningen avtar och folkmängden småningom börjar minska mot fem miljoner.

FÖRÄNDRINGEN ÄR AVSEVÄRD. Samtidigt har den varit överraskande, eftersom det länge såg ut som om nativiteten skulle hållas mycket stabil och relativt hög.

I Finland hade vi vant oss vid att det totala fruktsamhetstalet, som beskriver det genomsnittliga antalet barn, var ca 1,8. Jämfört med de flesta industriländer var det en god siffra, fast den var tydligt under den nivå som tryggar befolkningens reproduktion. Nativiteten hade också relativt länge hållits på en bra nivå, som inte ens depressionen på 1990-talet hade sänkt. Den goda nativiteten betraktades som ett tecken på lyckad familjepolitik.

Senast sjönk nativiteten i Finland i början av 1970-talet. Då var det emellertid fråga om att det blev vanligare att bilda familj och skaffa barn först i ett senare livsskede. Man skaffade inte längre barn vid drygt 20 års ålder, som tidigare, utan först efter fyllda 25. Denna åldersförskjutning medförde en tillfällig sänkning av födelsetalen, men situationen återhämtade sig på 1980-talet. Sedermera har den ålder då folk skaffar barn blivit ännu högre, ca 30 år.

Födda barn på 2010-talet

Nu funderar demograferna på om familjebildningen kommer att bli ännu mer senarelagd. I viss mån kan de senare årens utveckling handla om det. Då skulle den

slutliga minskningen av antalet barn (den s.k. kohorteffekten) inte vara så brant som de förverkligade födelsetalen verkar ge vid handen. Å andra sidan, om barnafödandet skjuts upp till klart mer än 30 års ålder kan följden bli att det inte kommer några barn.

DEN SJUNKANDE NATIVITETEN ökar oron för det allt värre hållbarhetsgapet i den finländska välfärdsstaten. En försvagad försörjningskvot till följd av att befolkningen åldras har man för all del redan länge kunnat förvänta sig. Antalet äldre ökar när de stora årskullarna åldras och den förväntade livslängden ökar.

Så sent som år 2014 förväntades det dock att en relativt hög nativitet tillsammans med en stabil nettoinvandring skulle hålla mängden befolkning i arbetsför ålder förhållandevis stabil. Nu tvingar den minskade nativiteten fram en ny bedömning. Om befolkningen i arbetsför ålder minskar som det nu ser ut kommer äldre-försörjningskvoten att öka mycket mera under den senare hälften av seklet än man förutspått tidigare. Det förorsakar i sin tur

en ny anpassningspress på pensionssystemet och social- och hälsovårdstjänsterna.

Orsakerna till nedgången i nativitet är delvis höljda i dunkel. Finland är dock inte ett unikt fall, utan en liknande förändring har upplevts samtidigt i många andra länder. En förklaring kan vara finanskrisen som drabbade världen år 2008 och har haft långvariga följder. Krisen skapade en ekonomisk osäkerhet och försvagade framtidsutsikterna och unga åldersgruppers ställning på arbetsmarknaden.

Troligtvis har dessa faktorer lett till att familjebildningen uppskjuts.

Befolkningsförbundets enkätundersökningar visar dessutom också på andra hinder för att skaffa barn än den ekonomiska osäkerheten, såsom svårigheter att hitta en lämplig partner och en vilja att koncentrera sig på annat. I ekonomiska termer kan man tänka sig att kostnaden för att skaffa barn har ökat – utöver ekonomiska kostnader såsom boende inverkar också det att barn i allmänhet medför att man måste pruta på sin egen fritid och trevliga hobbyer.

KLIMATÅNGESTEN är kanske den färskaste förklarande faktorn till självvald barnlöshet. Det finns inte ännu starka statistiska belägg på detta, men i vardagsdiskussioner kommer det fram att många funderar på kolavtrycket av en växande befolkning. I så fall skulle det ändå vara bra att inse att befolkningen varken i Finland eller något annat industriland ökar med nuvarande födelsetal. I sig är det inget problem om den totala befolkningsmängden minskar, befolkningen behöver inte öka. I länder med låg nativitet handlar det närmast om hur befolkningsminskningen kan kombineras med en tillräckligt balanserad åldersstruktur.

Om nativiteten är mycket låg, blir det problem med försörjningskvoten. I ett åldrande samhälle faller det sig naturligt att en ökande del av resurserna går åt till äldre generationers pensioner och hälsovårdstjänster. Denna andel får dock inte bli så stor att den blir en orimlig belastning på dem som är i arbetsför ålder. ■

Analyserna fortsätter

VEM?

Jaakko Kiander

- **Ålder:** 56
- **Arbete:** Direktör vid Pensionsskyddscentralen
- **Tidigare karriär:** direktör vid arbetspensionsbolaget Ilmarinen, chef för Löntagarnas forskningsinstitut, chefsekonom och forskningsdirektör vid Statens ekonomiska forskningsanstalt VATT.
- **Utbildning:** politics doktor, docent i nationalekonomi
- **Hemort:** Uppvuxen i östra Helsingfors, bott största delen av livet i samma hus i Botby
- **Familj:** Hustrun Tuula och tre barn i åldern 27–31 år
- **Källor till lycka:** ett lugnt liv, musik, böcker och sommarstugan.

MIGRATIONEN, nativiteten och livslängdens utveckling är de tre centrala faktorer som bestämmer riktningen för befolkningsutvecklingen.

– Befolkningsprognosen påverkar hur vi förutser utvecklingen av kostnaderna för både pensionssystemet och social- och hälsovården, säger Jaakko Kiander.

Om bland annat dessa teman kommer Kiander, som nu i egenskap av direktör ansvarar för forskning, planering och statistik på Pensionsskyddscentralen, att skriva i spalten *Analysen*.

TVÅ PROBLEM kastar en skugga över vår framtid. Det första är befolkningsutvecklingen, som inte bara berör pensionssyste-

met utan hela välfärdsstatens tillstånd.

– De politiska beslutsfattarna måste fundera på hur vi kan ändra på befolkningsutsikten så att vi i framtiden har fler människor i arbetsför ålder, säger Kiander.

I Finland har vi i ganska hög grad en sådan stil att vi försöker anpassa oss till hur saker och ting går. – Nu tycker jag att vi kunde ta ett aktivare grepp om framtiden, säger han.

Det andra problemet är produktiviteten som släpar efter. Välfärdsstatens offentliga ekonomi väsentligt av andelen sysselsatt arbetskraft, sysselsättningsgraden och produktiviteten.

– Under de senaste tio åren

har arbetets produktivitet utvecklats synnerligen långsamt, nästan inte alls.

– Nu är det dags att fundera på om det är något man kan påverka genom egna åtgärder. Det lönar sig inte att ställa sig vid sidan om och bara se på när det går sämre.

PENSIONSSKYDDSCENTRALENS forskningsrön är offentliga och kan tas till vara av hela samhället: beslutsfattarna, medborgarsamhället och medierna – överlag alla som är intresserade av pensionerna.

– Egentligen är hela samhället vår intressegrupp, om vi t.ex. tänker på teman som pensionärernas ekonomi eller arbetsoförmåga, säger Kiander.

Han anser att Pensions-skyddscentralens styrka ligger i en djup förståelse av pensionssystemet och registerbaserade data som grund för forskningen.

– Pensionsskyddscentralens agenda är att främja beslutsfattande som grundar sig på kunskap. Den vägen påverkar vi också det faktaunderlag som den pensionspolitiska beredningen har att tillgå.

–Vi säger inte vad man borde göra. Vi kan visa vad det går att göra och vilka följder olika alternativ kan ha, säger Kiander om forskningens roll.

ARBETSMARKNADSPARTERNA är han bekant med sedan länge och har nytta av sin gedigna kännedom om arbetsmark-

nadsfältet i sitt arbete. Sin forskarbakgrund och sina kunskaper i ekonomivetenskap ser han som sina viktigaste tillgångar. De ger ett bra ramverk för tänkandet.

– Med hjälp av det kan jag analysera saker och ting så att allt inte ser ut som ett kaos, utan får egentligen en ganska klar struktur.

Enligt Kiander är det väl förenligt med Pensionsskyddscentralens ethos att beakta kommande generationer och se till kontinuiteten.

– Pensionssystemet skapar överlag ett band mellan olika generationer och eftersträvar att i den meningen främja en hållbar utveckling på lång sikt.

Anne Iivonen

BARNET HAR PENSIONEN MED SIG

För ett pensionssystem är barn en investering. När barnen uppnår arbetsför ålder betalar de pensionsavgifter som kommer föräldragenerationen till gagn. Borde det inom pensionssystemet därför styras inkomstöverföringar till småbarnsföräldrar?

TEXT NIKO VÄÄNÄNEN | ILLUSTRATION MARKKU LAITINEN

En styrka hos det inkomstrelaterade arbetspensionssystemet i Finland är att det sporrar till att arbeta: ju mer pensionsavgifter du betalar för din lön, desto mer pension får du. Det är säkert en sak som motiverar till att ta emot arbete.

I ett sådant system måste man också se till att människor har en möjlighet att bilda familj utan att pensionen blir alltför mycket lidande. Vi behöver ju framtida pensionsbetalare. Fostran av små barn innebär plikter som ofta minskar förvärvsarbetet och förvärvsinkomsterna, i synnerhet för kvinnor.

I MÅNGA LÄNDERS arbetspensionssystem har det byggts in kompensationer som riktats till småbarnsföräldrar, antingen båda eller den ena föräldern. Då leder småbarnstiden inte till ett stort hack i pensionsbehållningen. I en del länders modeller kan pensionstillväxten då rentav vara större än för förvärvsarbete enbart. På så sätt har individen incitament att både förvärvsarbeta och bilda familj. Jag har jämfört Finlands och fem andra länders pensionssystem i fråga om hurdana kompensationer för småbarnstiden de erbjuder. I motsats till Finland är det i de andra länderna möjligt att både förvärvsarbeta och få kompensation i pensionen.

I NORGE eftersträvar arbetspensionssystemet att garantera ett tillräckligt bra pensionsskydd för den tiden då barnet är under 7 år gammalt. Oberoende av förvärvsinkomsterna tjänar den ena föräldern, i standardfall mamman, in pension som om hon hade en lön som motsvarar 80 procent av medelinkomsten. Detta förbättrar säkert pensionen för föräldrar med låga inkomster, men försvagar samtidigt incitamenten att arbeta.

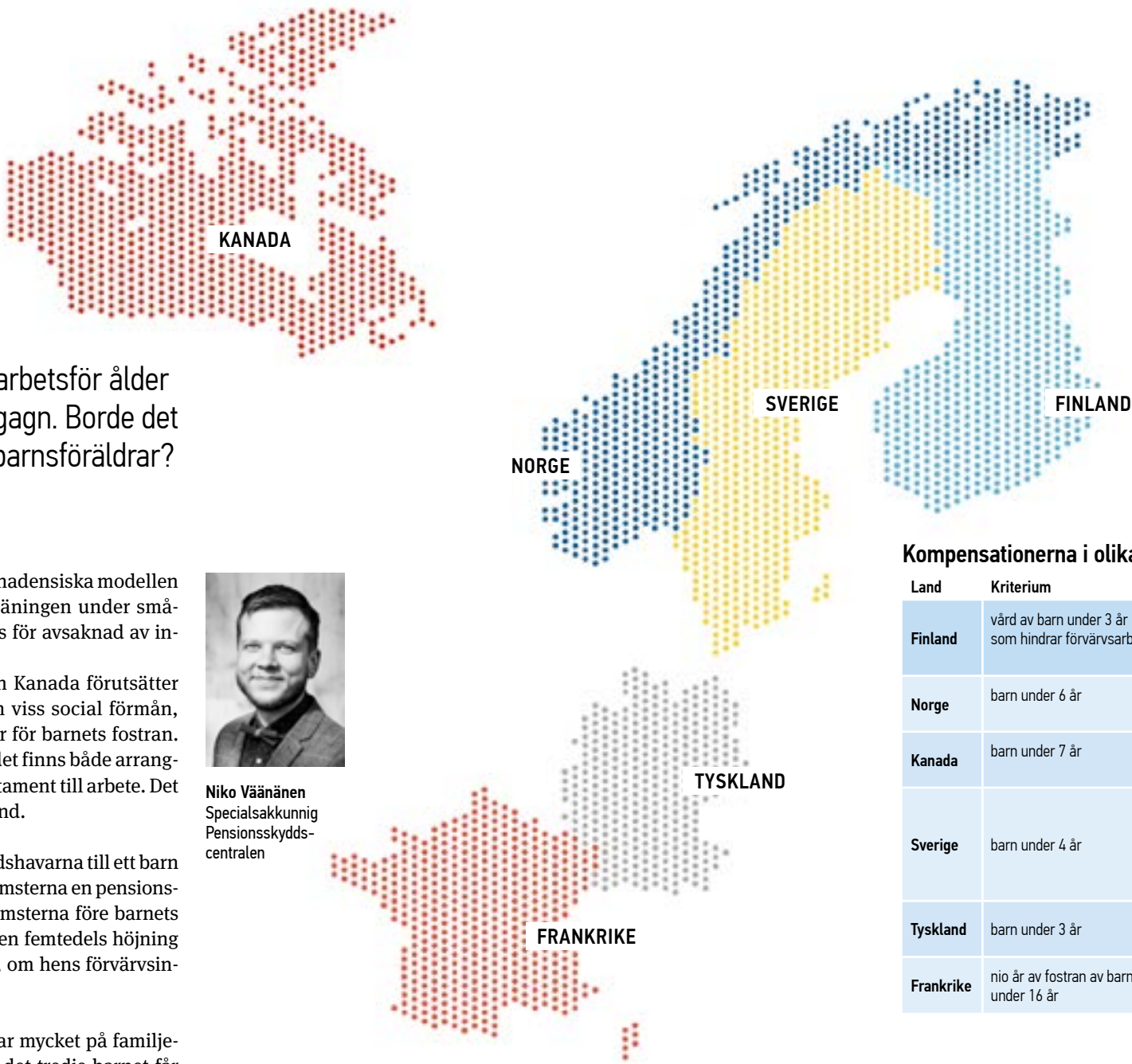
KANADA har en lite liknande praxis. Där kan den ena föräldern utelämnas sju år av småbarnstiden ur pensionsberäkningen, om förvärvsinkomsterna har minskat under den tiden. Också den kanadensiska modellen hjälper mot luckor i pensionsintjänningen under småbarnsåren, men den kan kritiseras för avsaknad av incitament till arbete.

Kompensationerna i Norge och Kanada förutsätter inte att föräldern ska ta ut någon viss social förmån, utan endast att föräldern ansvarar för barnets fostran. Utöver dessa finns det länder där det finns både arrangemang för småbarnstiden och incitament till arbete. Det närmare exemplet är vårt grannland.

I SVERIGE garanteras den av vårdnadshavarna till ett barn under fyra år som har de lägre inkomsterna en pensions-tillväxt som minst motsvarar inkomsterna före barnets födelse eller medelinkomsttagare en femtedels höjning av den pensionsgrundande lönen, om hans förvärvsinkomster inte minskar.

I FRANKRIKE som traditionellt satsar mycket på familjepolitik belönas stora familjer: för det tredje barnet får båda föräldrarna 10 procents höjning av pensionen och en möjlighet att gå i full pension vid en lägre ålder. Den offentliga sektorn i Frankrike har en ännu tydligare pensions-gottgörelse, eftersom man för varje barn efter det tredje ännu får en extra fem procents höjning av pensionen. Den lön som personen har före pensioneringen utgör då ett tak.

I TYSKLAND fattade författningsdomstolen år 1992 ett viktigt beslut där den konstaterade att pensionssystemet diskriminerade flerbarnsfamiljer i och med att deras insats för upprätthållandet av den ekonomiska bärkraften inte beaktades. Efter beslutet har den ena föräldern till barn under tre år beviljats gottgörelse.

Niko Väänänen
Specialsakkunnig
Pensionsskyddscentralen

I många länder får föräldrar kompensation i pensionen.

JÄMFÖRELSE AV SEX LÄNDER

- I rapporten jämförs kompensationerna till föräldrar i sex länder. Exempel på förmåner för småbarnstiden i Finland, Kanada, Norge, Frankrike, Sverige och Tyskland.
- Niko Väänänen: Eläkehyvityksiä pienten lasten vanhemmille – kansainvälisiä esimerkkejä, Eläketurvakeskuksen raportteja 6/2019.

Kompensationerna i olika länder

Land	Kriterium	Pensionstillväxt enligt	Till vem?	Beviljas
Finland	vård av barn under 3 år som hindrar förvärvsarbete	en månadsinkomst på 742 € i månaden	den förälder som tar hand om barnet och får stöd för hemvård av barn	på ansökan
Norge	barn under 6 år	minst 80 % av medelinkomsten	mamman, på särskild ansökan pappan	automatiskt
Kanada	barn under 7 år	inkomsterna före barnets födelse	den förälder som tar hand om barnet	på ansökan
Sverige	barn under 4 år	inkomsterna före barnets födelse eller minst 75 % av medelinkomsten eller inkomsterna höjda med inkomstbasbeloppet	ensam vårdnadshavare eller den vårdnadshavare som har lägre inkomst	automatiskt
Tyskland	barn under 3 år	egna inkomster och dessutom medellön	den förälder som tar hand om barnet	automatiskt
Frankrike	nio år av fostran av barn under 16 år	10 % höjning av pensionen för det tredje barnet	båda vårdnadshavarna	automatiskt

I den tyska modellen utökas den pension som personen tjänat in för eget arbete med ett tillägg som är lika stort som pensionstillväxten för en medelinkomsttagare. Medelinkomsttagare tjänar alltså pension som om de hade dubbel inkomst.

I MOTSAT till Finland är det i de andra länderna möjligt att både förvärvsarbeta och få pensions-gottgörelse. Det är motiverat ur många synvinklar – man ser till att det finns incitament att såväl skaffa jobb och stanna på arbetsmarknaden som bilda familj.

I det finska arbetspensionssystemet grundar sig pensionsförmånen för vård av barn på att föräldern får en viss social förmån. Det finns ingen självständig gottgörelse som enbart grundar sig på fostran av barn. På den här punkten skiljer sig Finlands system från de andra. Man kan fråga sig om det bör vara så.

ARBETSPENSIONSSYSTEMET är en intergenerationell institution som förutsätter att det utöver pensionstagare alltid finns de som förvärvsarbetar. Det föds nya generationer som i sinom tid kommer ut på arbetsmarknaden och då gör det möjligt för den tidigare generationen att dra sig tillbaka från arbetslivet och gå i pension.

Den minskade nativiteten under hela 2010-talet skapar diskussion inom pensionssystemet och samhället i övrigt. Intresset för barnantalets utveckling har sin grund. En tillräcklig nativitet är en av de pelare som håller pensionssystemet uppe. ■

Skribenten arbetar som specialsakkunnig i Pensions-skyddscentralens planeringstjänstenhet. I en nyligen publicerad rapport jämför han olika länders sätt att ordna med kompensationer för småbarnstiden för föräldrar.

"Fast Pensionsskyddscentralen inte för någon politik, kan den inte heller stå i yttre ringen."

LEDAREN FÖR EN NY ERA

Vi ska kunna berätta begripligt om pensionsskyddet för vanligt folk, som vi alla är. Ingen institution är hållbar, om den saknar transparens och godtagbarhet ur den vanliga människans perspektiv.

TEXT ANNE IIVONEN | FOTO KAROLIINA PAATOS

Ungefär så tänker Mikko Kautto, Pensionsskyddscentralens vd sedan sommaren. Så sammanfattar han sin syn på en sakkunnig-organisations betjäningssuppgift i samhället.

Han kan tala djupgående och mångfacetterat om pensionsskyddet, men har också förmågan att formulera sig så att folk förstår. Han når ut både till medierna och den stora allmänheten.

– Det måste gå att argumentera begripligt för grunddragen i pensionsskyddet, som ofta upplevs som komplicerade, säger han.

En verkställande direktör har givetvis större ansvar än att betjäna medierna och publiken.

– Som vd kommer jag säkert att uppträda mera sällan i offentligheten, men vill inte heller gömma mig bakom organisationens logga.

Kautto kommer att stå kvar i det pensionspolitiska strålkastarljuset också för att han i början av september blev ombedd att ta över ordförandeskapet i arbetsmarknadens centralorganisationers pensionsförhandlingsgrupp. Gruppen följer arbetspensionsskyddets utveckling, finansiering och verkställighet och består av representanter för arbetsmarknadens centralorganisationer, social- och hälsovårdsministeriet och pensionssakkunniga.

DEN VANLIGA MÄNNISKANS världsbild är bekant för Kautto. Det märks i vad han säger, men det är ingalunda bara prat.

Arbetspensionssystemets mål har alltid varit att skapa välfärd.

– Arbetspensionen avvärjer fattigdom bland åldringar och är ett effektivt sätt att se till att människor klarar sig ekonomiskt också efter att ha dragit

sig tillbaka från arbetslivet. Det måste vi orka förklara, säger han.

Det Kautto vill uppnå är att människorna känner till de pensionsförmåner de får genom arbete, pensionsåldersgränserna och de faktorer som påverkar pensionsövergången och ekonomin som pensionär.

– Ur individens och förmånstagarens synvinkel håller arbetspensionssystemets grundvalar fortfarande, säger han.

INOM PENSIONSPOLITIKEN och i samhället erkänns Pensionsskyddscentralens roll som en sakkunnigorganisation och ett forskningsinstitut i pensionsfrågor. PSC:s andra viktiga roll är att betjäna arbetspensionsanstalterna vid verkställigheten av pensionsskyddet.

I dagens värld anser Kautto att PSC också behöver delta i debatten om pensionsskyddet.

– Omvärldens förväntningar på det verkar ha ökat. Forskningsbaserad kunskap ska ha en mer framträdande ställning i debatten.

För inte så länge sedan tog några politiska ungdomsorganisationer upp frågan om finansieringen av pensionerna i ett generationsperspektiv. Pensionsskyddscentralen vägrar att bli part i någon pensionspolitisk dispyt eller konflikt. Kautto anser ändå att det inte lönar sig att stanna utanför debatten, om det kommer upp nya teman, såsom ungdomsorganisationernas tanke att det borde skäras i pensionerna.

– Fast Pensionsskyddscentralen inte för någon politik, kan den inte heller stå i yttre ringen kring pensionspolitiken.

Han preciserar att ordet politik har flera betydelser, både politiska mål (eng. politics) och innehåll (policy).

VEM?

Mikko Kautto

- **Ålder:** 54
- **Arbete:** Verkställande direktör för Pensionsskyddscentralen fr.o.m. 1.6.2019, styrelseordförande för Arek, som sköter it-lösningar inom arbetspensionssystemet
- **Utbildning:** pol.dr, docent
- **Hemort och familj:** bor i villa i Esbo med hustrun Riikka och hunden, de två sönerna är redan vuxna och utflugna
- **Källor till lycka:** värdesätter hälsa, motionerar gärna och trivs med familjen på fritiden

Hela samhället drar nytta av den kunskap om arbetspensionerna som Pensionsskyddscentralen tillhandahåller, vilket bidrar till att insikterna om pensionsskyddets betydelse får en stor spridning.

DET ÄR VIKTIGT att kommunicera med allmänheten, säger Kautto ofta och betonar systemets bästa drag.

– Ur den enskildes synvinkel är vår arbetspension ett alldeles hejdlöst enkelt system. Den sköts automatiskt för individen.

Det är en sak som ligger honom särskilt varmt om hjärtat.

– Pensionsskyddet har skapats för människorna.

Vi har ingen viktigare funktion än den. Vi bidrar till att detta mål nås.

Det är få länder som har samma praxis som Finland i att en person får hela den arbetspension hen tjänat in i arbetslivet med bara en ansökan.

– Ingen behöver själv hålla reda på alla sina anställningar och inkomster, försäkringar och bolag och vara rädd för att några av dem går omkull under årens lopp och personen därför går miste om något.

– Det här systemet kan jag försvara med rent samvete.

HELA arbetspensionssektorn står inför något nytt när den tar fram bättre e-tjänster inför 2020-talet. I fokus ligger i synnerhet informationen till de försäkrade och ar-

betspensionsutdragets roll. Tack vare inkomstregistret är det möjligt att få information om den intjänade pensionen med en månads noggrannhet.

– Vi arbetar med nya tjänster med vilka man kommer åt sin personliga pensionsinformation, pensionsräknarna på nätet har utvecklats och inom it-systemen funderar man på möjligheten att bunta ihop äldre uppgifter, säger Kautto.

Kautto anser det också motiverat att utreda vad folk vill ha och önskar av arbetspensionssystemet.

– Med hjälp av nya e-tjänster kan folk ha bättre koll på sin egen pension.

FÖRÄNDRINGAR är något som Kautto får ta itu med. I början av hans vd-period inträffar något historiskt när Pensionsskyddscentralen avstår från sitt eget kontorshus.

– Vi har avstått från att äga fastigheten och letar nu efter lokaler att hyra.

Var det blir är återstår ännu att se.

– Vi vet inte ännu var den nya erans lokaliteter finns, men det vet jag att jag vill föra förändringsfasen väl i mål.

Han vill hålla fast vid det goda sättet att göra saker och ting som också intressegrupperna har berömt Pensionsskyddscentralens personal för.

– Serviceattityden avstår vi inte från, fast vi avstår från de bekanta väggarna.

PENSIONSSKYDDSCENTRALENS VISION – *pensionskunskap till er tjänst* – är i ganska hög

grad verklighet redan idag, anser Kautto.

– Vi bidrar till att hitta lämpliga lösningar inom arbetspensionssektorn och stöder beslutsfattarna, säger han.

Pensionsskyddscentralens kompetens, modeller och material har ofta stått till olika samhällsaktörers och beslutsfattareshjälp. Den registermaterialbaserade forskningen och informationsproduktionen får erkänsla och analyserna grundar sig på dem.

– Man vänder sig till oss i dessa frågor och det är fint, säger Kautto.

Att upprätthålla det förtroende man fått är redan i sig ett viktigt mål, ingenting sker av sig självt.

– Det finns gott om konkurrerande röster i samhället där det är lätt att tuta ut olika uppfattningar att tävla om lufttrum och synlighet.

– Sociala medier har medfört nya vindar, men just därför har analyser som grundar sig på tillförlitlig, oberoende information har setts som guld värda.

DE CENTRALA frågorna för arbetspensionsskyddet idag har att göra med befolkningsutsikterna. Nativiteten i landet är historiskt låg och det råder en ganska kritisk inställning till invandring i samhället.

Ett annat stort samtalsämne har att göra med arbete och hur arbetslivet och arbetet kommer att förändras.

Det har talats mycket om att lönearbetet minskar och att arbete allt oftare utförs i

"Pensionsskyddet är skapat för människan."

– Jag kan försvara pensionssystemet med rent samvete, säger Mikko Kautto, vd för Pensionsskyddscentralen sedan sommaren.

atypiska former som plattformsekonomi, där människan mer eller mindre är sin egen lyckas smed och omfattas i varierande grad av socialförsäkringarna. Då ökar osäkerheten om jobbet och också försäkringsskyddet.

Enligt Kautto visar dock statistiken inte ännu på en sådan utbredning av atypiska anställningar som det har befarats.

– Det är bra att följa hur arbetet förändras, säger Kautto.

– Fastän det i hög grad är fråga om ett fenomen som har kommit med den globala ekonomin, digitaliseringen och marknadskonkurrensen, regleras arbete ändå i sista hand av arbetsrättslig och arbetsmarknadslagstiftning.

Medborgarinformationen behövs också för att avvärja hotbilder.

– Människorna har rätt att veta hur pensionsskyddet i Finland bildas och hur ar-

betet ska försäkras. Ingen ska hamna utanför arbetspensionsskyddet av misstag.

EFTERSOM befolkningen åldras är det viktigt att fundera på hur pensionerna ska kunna finansieras hållbart. Anpassningsåtgärderna har inkluderat justeringar av åldersgränser och pensionsintjäning.

Människorna känner till dessa ändringar och har också lagt märke till ändringsriktningen.

– Givetvis oroar sig människorna för om pensionsskyddet ska försvagas i fortsättningen.

Kautto anser att det är en begriplig oro, och naturligtvis något som också beslutsfattarna tänker på.

– Det verkar finnas en gemensam strävan till att ett pensionsskydd på dagens nivå ska kunna bevaras. Om ändringar görs är de ändå inte sådana att pensionsskyd-

det helt upphör och man blir på bar backe, säger han.

Inga fler nedskärningar av pensionsskyddet önskas alltså. Betyder det här detta?

– Jag är ingen lobbare och det är inte heller min sak att säga om det önskas eller inte. Det ankommer på beslutsfattarna att fundera på vilken utsikten är och vilken man vill att den ska vara i framtiden, säger han.

I Finland är vi i den lyckliga ställningen att beslutsfattarna har mångsidig information som underlag för pensionspolitiken.

Enligt Kauttos uppfattning är beslutsfattarna också genuint villiga att samtidigt överväga olika aspekter.

– Det gör pensionspolitiken till en intressant arena för politiskt beslutsfattande. ■

Invandring minskar trycket att höja pensionsavgiften

Till följd av låg nativitet och ökande livslängd utsätts pensionsavgifterna för ett avsevärt höjningstryck på lång sikt. Ökad invandring skulle minska höjningstrycket.

Karoliina Paatos

Tuija Nopola
Matematiker
Pensionsskyddsentralen

DE SOM FÖRVÄRVSARBETAR betalar största delen av de löpande pensionerna vid respektive tidpunkt. Den förvärvsaktiva befolkningens arbetsinsats har en avgörande betydelse för arbetspensionssystemet.

I rapporten *Skenaariolaskelmia muuttoliikkeen vaikutuksista eläkejärjestelmän kestävyYTEEN* (Scenariokalkyler om migrationens inverkan på pensionssystemets hållbarhet) behandlar jag migrationens inverkan på befolkningsstrukturen och sysselsättningen och genom dem på pensionsutgiften och avgiftsnivån.

PERSONER SOM FLYTTAR IN i landet är i regel i vuxna i arbetsför ålder eller barn. Det innebär att invandringen förnygrar befolkningen och minskar åldersförsörjningskvoten. Dessutom är nativiteten i en del invandrargrupper betydligt högre än bland Finlandsfödda. Åldersstrukturen förnygras i synnerhet genom att personer som hör till dessa grupper flyttar in i landet (figur 1).

En yngre åldersstruktur minskar antalet pensionstagare i proportion till de sysselsatta och därigenom pensionsutgiften i proportion till lönesumman. Hur stor effekten blir är beroende av hur väl de nyanlända och deras efterkommande blir sysselsatta.

I rapporten grupperar jag invandrarna enligt födelseland i tre grupper utgående hur lätt de har att placera sig på arbetsmarknaden, dvs. lätt, medelmåttigt eller svårt.

Syftet med en sådan gruppering är att utreda hur invandrargrupper som placerar sig olika på arbetsmarknaden påverkar befolkningens åldersstruktur, sysselsättningen, pensionsutgifterna och pensionsavgifterna. Jag antar att tiden i landet har ett positivt samband med placeringen på arbetsmarknaden och att andra generationens invandrare har lättare att få arbete än deras föräldrar.

Invandring
förnygrar
befolkningen.

ENLIGT Pensionsskyddsentralens långsiktiga prognoskalkyl¹ behöver ArPL-avgiften höjas kraftigt på århundradets senare hälft, när ArPL-utgiften procentuellt ökar till följd av förändringen i befolkningsstrukturen. I kalkylen antas nettoinvandringen vara 15 000 personer per år. Det totala frukt-

samhetstalet, dvs. det genomsnittliga antalet barn som en kvinna får under sin livstid, antas vara 1,45.

Trycket att höja arbetspensionsavgiften skulle minska om nettoinvandringen ökade. Om invandringen bland de grupper som har lätt eller medelmåttigt lätt att placera sig på arbetsmarknaden ökade med 10 000 personer, skulle trycket att höja ArPL-avgiften minska med ca en procentenhet kring mitten av seklet och med ca två procentenheter i slutet av kalkylperioden, år 2085.

Också en motsvarande ökning av invandringen i den grupp som har svårare att placera sig på arbetsmarknaden skulle sänka ArPL-avgiften jämfört med baskalkylen, till följd av en yngre åldersstruktur. Effekten skulle vara mindre ända till den senare hälften av 2060-talet än i scenarier där invandrarna kommer från grupper som placerar sig bättre på arbetsmarknaden. På lång sikt jämnar skillnaden mellan scenarierna ut sig eftersom barn till personer som invandrat placerar sig bättre på arbetsmarknaden och en längre tid i landet har ett positivt samband med sysselsättningen.

BLAND PERSONER födda i Finland har sedan 1990-talet fler flyttat utomlands än flyttat tillbaka. Av dem som numera flyttar in i landet hör största delen till den grupp som placerar sig väl på arbetsmarkna-

¹ Tikanmäki H., Lappo S., Merilä V., Nopola T., Reipas K., Sankala M. (2019): Lakisääteiset eläkkeet -pitkän aikavälin laskelmat 2019. Eläketurvakeskuksen raportteja 02/2019. Reipas K. (2019): Korjaus raportin Lakisääteiset eläkkeet -pitkän aikavälin laskelmat 2019 laskelmiin.

den. Å andra sidan är de som hör till denna grupp också de som sannolikast flyttar bort från Finland. De för vilka det är svårare att hitta sin plats på arbetsmarknaden stannar däremot sannolikare i Finland än andra invandrare.

Snabbast och effektivast skulle trycket att höja avgiften minska om utflyttningen från landet minskade. Om utvandringen minskade med 10 000 personer per år skulle åldersstrukturen förnygras mindre men sysselsättningsgraden öka mer än vid ökade invandring.

Fram till mitten av seklet skulle arbetspensionsutgiften och -avgifterna minska mer än vid ökad invandring. Det beror på en högre sysselsättningsgrad. Efter det skulle utgifterna och avgifterna öka mer än i scenarierna med ökad invandring, eftersom de som flyttar in i landet i genomsnitt är yngre än de som flyttar ut. ■

Skenaariolaskelmia muuttoliikkeen vaikutuksista eläkejärjestelmän kestävyYTEEN. Eläketurvakeskuksen raportteja 09/2019

6 scenariokalkyler med olika migrationstal

Scenariokalkyler om migrationens inverkan på pensionssystemets hållbarhet presenteras i en färsk rapport från Pensionsskyddsentralen. I den studeras migrationens inverkan på befolkningsstrukturen, sysselsättningen och genom dem på pensionsutgiften och pensionsavgiftens nivå.

Scenario 1.1

Nettoinvandring 25 000 personer per år, alla grupper.

Scenario 1.2

Nettoinvandring 5 000 personer per år.

Scenario 2.1

Nettoinvandring 25 000 personer per år, ökad invandring i den grupp som har lätt att placera sig på arbetsmarknaden

Scenario 2.2

Nettoinvandring 25 000 personer per år, ökad invandring i den grupp som placerar sig medelmåttigt på arbetsmarknaden.

Scenario 2.3

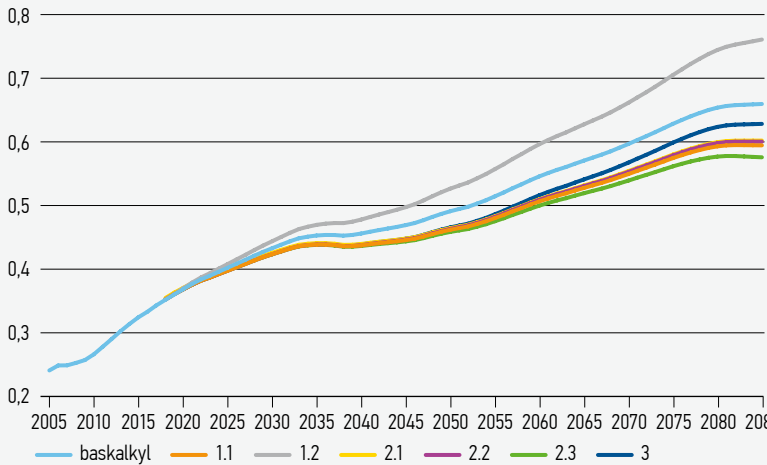
Nettoinvandring 25 000 personer per år, ökad invandring.

Scenario 3

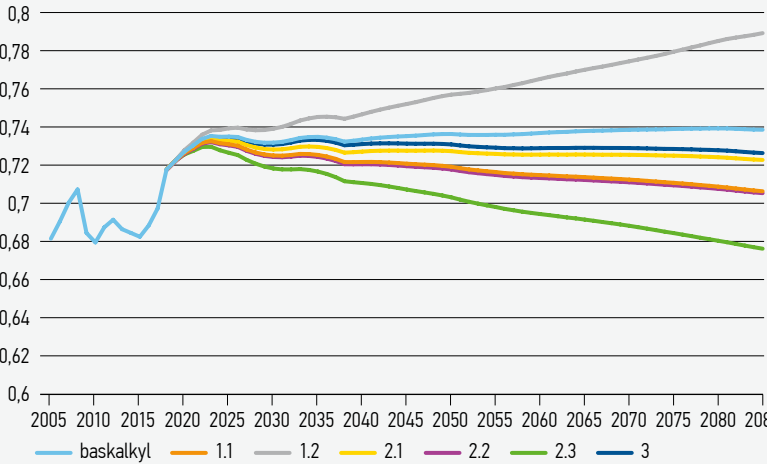
Nettoinvandring 25 000 personer per år, utvandringen minskar med 10 000 personer per år.

I Pensionsskyddsentralens långsiktiga baskalkyl har nettoinvandringen uppskattats till 15 000 personer per år.

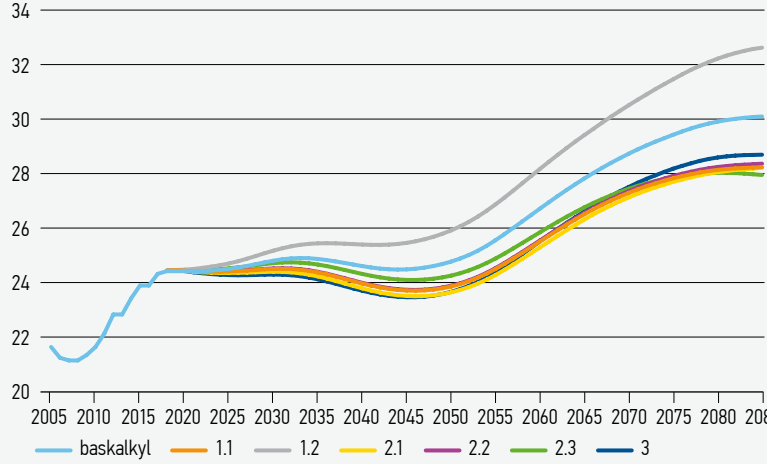
Figur 1
Åldersförsörjningskvoten 2005–2085
Utfall åren 2005–2018 och scenariokalkyl för åren 2019–2085.
(Källa: Pensionsskyddsentralen)

Figur 2
Sysselsättningsgraden bland 15–64-åringar 2005–2085
Utfall åren 2005–2017 och scenariokalkyl för åren 2018–2085
(Källa: Pensionsskyddsentralen)

Figur 3
ArPL-avgiften i förhållande till lönesumman åren 2005–2085
Utfall åren 2005–2017 och scenariokalkyl för åren 2018–2085
(Källa: Pensionsskyddsentralens)

TEXT ANNE IIVONEN | FOTO VESA LAITINEN

Babybrist präglar arbetspensionsåret POLITIK I BLICKPUNKTEN

Deltagarna i Arbetspensionsdagen fick det de önskade när minister Aino-Kaisa Pekonen tog upp det dagsaktuella temat.

F rån tidigare vet vi att arbetspensionsbranschen förhåller sig med en viss reservation till statsminister Antti Rinnes överraskande förslag i november om en höjning av arbetspensionen för kvinnor som varit vårdlediga före år 2005.

– Inga beslut om ärendet har ännu fattats. Regeringen har förbundit sig till ett faktabaserat beslutsfattande, konstaterade social- och hälsovårdsminister Aino-Kaisa Pekonen.

Hon betonade att ministeriet vill föra en bred dialog med hela pensionsbranschen. Hur ärendet ska utredas begrundas för närvarande av social- och hälsovårdsministeriet samt av Pensionskyddscentralen varefter det är meningen att föra diskussioner om ärendet med arbetsmarknadscentralorganisationerna.

Ministern konstaterade att befolkningsstrukturen

och den ökande livslängden är de största faktorerna som skapar ett tryck på att höja arbetspensionsavgiften under de kommande årtiondena.

Speciellt oroad är ministern över den trendmässigt sjunkande nativiteten. På lång sikt blir det allt svårare än nu att sköta de skyldigheter som har med åldrandet att göra om inget ändras.

INTE HELLER Pensionsskyddscentralens vd Mikko Kautto undvek att ta upp svåra saker. Han konstaterade i sin aktualitetsöversikt över arbetspensionsåret att arbetspensionsbranschen blivit överraskad över de metoder som regeringen tänkt sig att ska

Det finns alltid något man kan göra om befolkningsutsikterna är osäkra.

Mikko Kautto, Pensionsskyddscentralen

förbättra ekonomin för pensionärer med små inkomster.

– Går det över huvud taget att med den inkomstrelaterade och lönebase-
rade arbetspensionen att i efterhand korrigera för-

månerna för en viss grupp? Hur ska det avgränsas, ska det finansieras med arbetspensionspengar eller andra pengar, undrar Kautto i sitt anförande.

Enligt Kautto är det inte motiverat att på bekostnad av hållbarheten göra förbättringar i förmånerna i efterhand.

I BÖRJAN av sitt linjetal var också Kautto inne på samma linjer som ministern om att den låga nativiteten har förblivit ett diskussionsämne sedan senaste Arbetspensionsdagen. Födelseetalen har inte ökat, vilket har lett till att det finns en oro över varför trenden är sådan.

– Även om befolkningsutsikterna är osäkra finns det alltid något man kan göra. I våra utredningar för närvarande studerar vi placeringsavkastning och automatiska mekanismer på ett nytt sätt, berättade Kautto.

Även om oron för framtiden växer, lyfte Kautto också fram det positiva.

– Vi har ett lysande system som grundar sig på lagar och vi tar väl hand om det, sa han.

En rätt så bra sysselsättningssituation och goda placeringsavkastningar är positiv utveckling, och åtminstone står arbetspensionsbranschen inte helt rådlös.

– Det är bra att inom arbetspensionsbranschen förbereda sig på framtiden. I början av nästa år kommer det mera information om dessa studier, när vi utifrån enkätsvar vet bättre vad som förväntas av våra tjänster.

EN KLARSYNT bild av framtiden presenterades i anförandet av Anu Kantola, professor i medie- och kommunikationsvetenskap vid Helsingfors universitet. Hon ser tydligt att vissa samhällsgrupper har hamnat eller håller på att hamna i skymundan och då inte får sina röster hörda.

Enligt Kantola förmedlas inte de synpunkter som de i svagare ställning har ut i samhället på en bredare skala och den väl-mående politiska eliten känner inte igen den världsbild som mannen på gatan har.

– Håller vi på att få ett samhälle som inte längre når ut till låginkomsttagare? Det här ger förstås beslutsfattarna en svårare

situation när kontakten till anhängarna har minskat, sa Kantola.

En politiskt bestående spänning mellan generationerna uppstår redan endast av det att pensionärerna är många och de unga få.

– Motsatsförhållandet har kommit för att stanna och det gör politiken spännande.

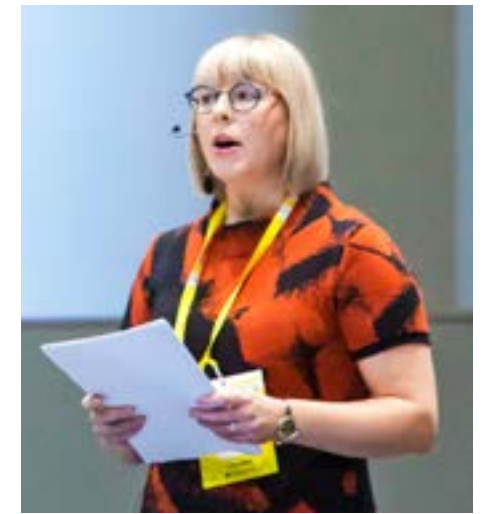
Enligt Kantola var nyckeln till framgång tidigare och är fortfarande att alla måste fås med.

Som politiker väntar Kantola på att politiken ska bli klarare och bättre kunna kommunicera utåt.

– Saker ska förklaras så att människor förstår. Även tråkiga saker måste tas upp, sa Kantola.

I ARBETSPENSIONS DAGEN den 20 november deltog över 700 sakkunniga inom branschen. Evenemanget är en årligen återkommande utbildnings- och nätverksträff.

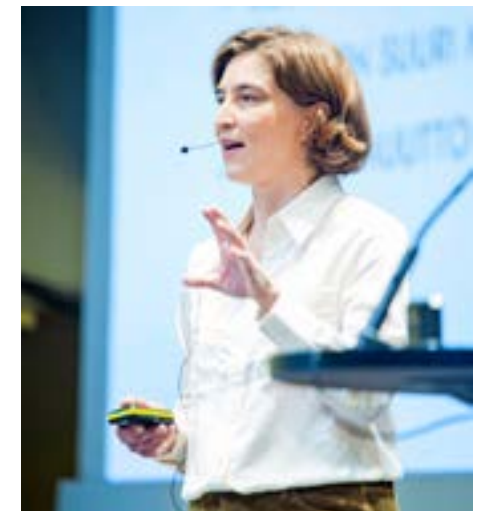
Presentationer och videoinspelningar från Arbetspensionsdagen finns på adressen etk.fi/tyoelakepaiva. ■

Minister Aino-Kaisa Pekonen betonade att SHM för en bred dialog med hela arbetspensionsbranschen.

Vd Mikko Kautto höll ett linjetal som fick stora applåder på Arbetspensionsdagen.

Enligt professor Anu Kantola förmedlas inte de synpunkter som de i svagare ställning har ut i samhället.

Anna Rotkirch från Befolkningsförbundet talade om den sjunkande nativitetens betydelse för samhället ur ett brett perspektiv.

– Har beslutsfattarna en förmåga att träffa sådana lösningar som inte medför problem någon annanstans, frågade Karina Jutila från e2Tutkimus och fortsatte att man nu försöker avhjälpa fattigdom bland pensionerade kvinnor på ett sätt som orsakar problem på annat håll. Med i bilden är också Jaakko Loikkanen, Janne Viskari och Kirsti Narinen..

Inre motivation väsentligt i arbetet

ARBETSPENSIONSDAGEN avslutades med en filosoferande föreläsning av forskardoktor **Frank Martela** som berättade om betydelsen av inre motivation.

En arbetstagare som har inre motivation upplever att görandet i sig är värdefullt. Enligt Martela är de viktiga faktorerna här människans psykologiska grundbehov dvs. frivillighet, kompetens, socialt sammanhang och att göra gott.

Den som arbetar med sådant som den själv är intresserad av och som är krävande på en lämplig nivå och som ingår i en sporrande arbetsgemenskap får också mer gjort.

Om det som resultat av arbetet uppstår något som gagnar andra människor, ger det ytterligare motivation.

Martela betonade arbetsgemenskapens inverkan på välbefinnandet; man orkar bättre i arbetet om man inom arbetsgemenskapen uppmuntrar och bryr sig om varandra – och även det motsatta gäller.

– Meningen med livet är att man genom att göra sådana saker som är betydelsefulla för en själv blir betydelsefull för andra.

Matti Lumijärvi

Finland som Europas Japan

UNDER Arbetsspensionsdagens befolkningsseminarium var temat det låga födelsetalet och dess inverkan på finansieringen av pensionsskyddet. Enligt Befolkningsförbundets familjebarmeter går "Andra intressanta saker" före föräldraskap bland millenialerna.

– De frivilligt barnlösas antal har växt märkbart på 2010-talet, säger direktör **Anna Rotkirch** från Befolkningsförbundet.

Den förvrängda bilden av föräldraskap som finns i den offentliga diskussionen oroar Rotkirch. Barnfamiljsvardagen ses som en börda som begränsar livet, även om barnfamiljerna enligt undersökningar är lyckliga.

– Om nativiteten hålls på nuvarande nivå, stiger arbetspensionsavgiften till över 30 procent mot århundradets slut, berättade utvecklingschef **Heikki Tikanmäki** från PSC.

Antti Karkiainen

Det framtida arbetslivet formas av människorna

ÄVEN OM framtiden inte finns, förbereder vi oss för den hela tiden, sammanfattade Sitras framtidsexpert **Mikko Dufva**.

När arbetslivets struktur ändras och arbetet blir mer splittrat, uppfylls kanske inte längre det medelklassiga löftet om långa arbetsliv. Valfärden och arbetet kommer också i fortsättningen att bero på människan, inte automatiken. Därför skulle Dufva ge rum för människosläktets unika förmåga att läsa av framtiden och uppfatta framför allt svaga signaler.

Utbildningsdirektör **Kirsi Ivonen** på Finanssikoulutus konstaterade att det för lärande i arbetslivet krävs en kultur som stöder det. Jämfört med utredningar från de andra nordiska länderna är finanssektorn hos oss fortfarande mycket reglerad, då däremot framgång grundar sig på kreativitet och lärande.

Kimmo Kontio

Kött och blod också bakom AI

MÅNGA vill få ut maximal effekt av den artificiella intelligensen. Men vem bär ansvaret om roboten gör ett misstag, frågade professor **Päivi Korpisaari** från Helsingfors universitet. Hon och **Meeri Haataja**, vd för Saidot.ai, betonade företagets ansvar i seminariet om frihet och ansvar i digitaliseringen.

Haataja lyfte fram hur viktigt det är med etik när det är fråga om att skydda våra grundvärderingar och grundläggande rättigheter. Enligt henne är artificiell intelligens etiskt när man verkar lagligt, känner till riskerna och efterlever värderingarna, produkterna är tekniskt pålitliga och ansvaret täcker tillämpningens hela livsspann.

– Inte heller då något massproduceras får kraven på god förvaltning eller rättsskydd äventyras, påminde Korpisaari.

Om den artificiella intelligensen orsakar negativa resultat är det människans uppgift att gripa in och göra korrigeringar.

Johanna Louhimies

Därför har Finland världens PÅLITLIGASTE PENSIONSSYSTEM

Finlands pensionssystem utsågs redan för sjätte gången som världens tillförlitligaste och transparentaste i den internationella jämförelsen Mercer Global Pension Index.

TEXT: ANTTI KARKIAINEN

FINLANDS PENSIONSSYSTEM kom på fjärde plats bland 37 länder i Mercer Global Index-jämförelsen.

Särskilt väl klarade vi oss i fråga om pensionssystemets tillförlitlighet, där vi fick berömligt betyg i 11 av 13 huvudindikatorer. Uttryckt med finländska skolvitsord fick vi ett medeltal på 9,2 i tillförlitlighet.

Här sammanfattar vi Finlands trumfkort i tre punkter.

1 Transparent

Det finska pensionssystemet är transparent. Information om pensionerna finns öppet att tillgå och man kan när som helst kontrollera sin intjänade pension på arbetspensionsutdraget.

Pensionsanstalternas årsredovisningar är öppna och ger information om allokeringen av pensionsplaceringarna.

Dessutom är tillsynen av pensionssystemet lagstadgad, aktiv och riskbaserad.

2 Väl förvaltat

Pensionsaktörernas styrelser iakttar kraven på god förvaltning. Styrelserna ansvarar för planen för placeringen av tillgångarna och för riskhanteeringsplanen.

Dessutom finns det bestämmelser som säkerställer oavhängigheten hos beslutsfattandet t.ex. vid intressekonflikter. Det är också en fördel att arbetsgivarna och arbetstagarna är representerade på lika villkor.

3 Solidariskt

Solidaritetsprincipen inom pensionsskyddet i Finland är helt i egen klass. Om ett pensionsbolag, en pensionsstiftelse eller en pensionskassa går i konkurs, bärs förlusterna av de övriga aktörerna som ser till att människorna får sina pensioner.

Det är ingen självklarhet ute i världen. Inte ens Holland och Danmark som toppar jämförelsen har en motsvarande säkerhet.

4 Stabilt

Mercer använder sig av Världsbankens *Worldwide Governance Indicators* (WGI)-variabler.

Enligt dem får t.ex. det finländska och det schweiziska samhället utmärkta poäng för rättsstatsprincipen, hanteringen av korruption, den ringa förekomsten av terrorism och regeringens effektivitet.

5 Med koncentrerade tillgångar

Mercer bedömer systemets kostnadsnivå genom att mäta hur koncentrerade pensionstillgångarna är.

Pensionsskyddet är desto kostnadseffektivare ju större andel av pensionstillgångarna som har koncentrerats till de tio största aktörerna.

Här går Finland förbi t.ex. Australien och Holland, där pensionstillgångarna fördelas mellan ett stort antal aktörer. ■

Längre yrkesbanor tack vare pensionsreformen

I fjol gick ca 8 000 personer färre i ålderspension än året innan. Det är huvudsakligen en följd av att den lägsta åldern för ålderspension steg.

TEXT NELLI WESTERHOLM

ÅLDERSGRÄNSEN för ålderspension höjdes vid pensionsreformen år 2017. Höjningen sker steg för steg med tre månader i sänder åldersgruppsvis efter födelseår. Det innebär att åldersgränsen för dem som är födda år 1955 steg till 63 år och 3 månader.

De första som uppnått den nya åldersgränsen hade möjlighet att gå i ålderspension i fjol. Många av dessa försäkrade som är födda år 1955 arbetade tre månader längre. Av hela åldersgruppen gick en dryg tredjedel (35 procent) i ålderspension i fjol. Motsvarande siffra året innan, bland dem som är födda år 1954, var 47 procent. Förändringen kan alltså anses vara betydande.

– De som är födda 1955 har fortsatt arbeta längre än föregående åldersgrupp. De har alltså arbetat åtminstone till den nya åldersgränsen. Det är ett målen för pensionsreformen, konstaterar utvecklings-

chef **Jari Kannisto** på Pensionsskyddscentralen.

DEN GRADVISA höjningen av pensionsåldern sköt upp pensionsövergångarna, men ökade inte sjukpensioneringarna nära pensionsåldern i betydlig mån. I fjol gick mer än tusen personer fler i sjukpension än året innan, men drygt hundra av dem hade fyllt 63 år.

ALLA SOM ÄR födda år 1955 uppnådde inte åldersgränsen för ålderspension ännu år 2018. Därför blir det totala antalet personer som gick i pension genast efter att ha uppnått den nya åldersgränsen klart först senare.

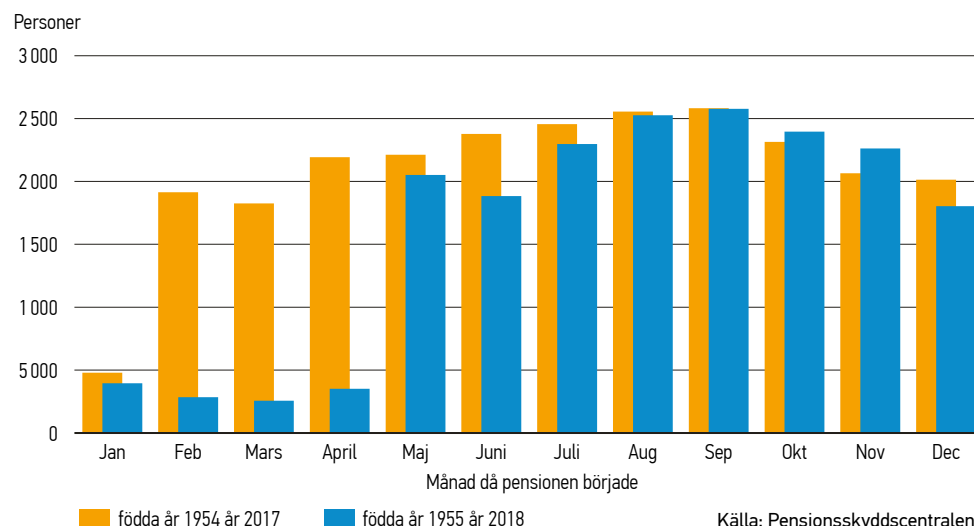
Antalet nya ålderspensionstagare uppgår dock antagligen till samma nivå när alla har uppnått den nya åldersgränsen. Lika så kommer antalet personer som gått i sjukpension vid 63 års ålder att ännu öka i den här åldersgruppen. ■

Ny årlig statistik

EN STATISTIKPUBLIKATION med uppföljningsstatistik över de nya åldersgränserna har nu utkommit för första gången. I fortsättningen utkommer den årligen och följer pensionsreformens effekter. Åldersklasserna jämförs på månadsnivå i statistiken, vilket gör det möjligt att i detalj studera effekterna av att åldersgränsen höjs med tre månader i sänder.

Kannisto Jari: Muuttuva vanhuuseläikeikä: Ikärajamuutosten seurantalasto. Eläketurvakeskuksen tilastoja 11/2019.

Nya ålderspensionstagare bland 63-åringarna åren 2017 och 2018

PENSIONSÅLDERN HÖJS STEG FÖR STEG

- De nya åldersgränserna gäller personer som är födda 1955 eller senare.
- Pensionsåldern höjs årligen med tre månader i sänder.
- Åldersgränsen för varje åldersgrupp bestäms enligt födelseår.
- För dem som är födda 1965 och senare knyts pensionsåldern till den förväntade livslängden.

Hur ska man orka jobba till pensionen?

Många sextioåringar lider av överbelastning i sitt arbete eller har blivit arbetslösa. Ålderspensionen hägrar först om flera år. Hur ser den ut?

TEXT RIITTA LEHTIMÄKI | ILLUSTRATION JOUKO OLLIKAINEN

Johanna, 59, hade arbetat i 35 år som grafiker hos samma arbetsgivare, men blev arbetslös tidigare i år. Redan vid en tidigare omgång samarbetsförhandlingar hade arbetsgivaren ändrat hennes anställning till deltid. – Nacken skulle inte heller längre ha tålt ständigt arbete vid datorn, säger Johanna.

Nu får hon jämkad dagpenning. Tack vare sin ridhobby fick hon jobb på s.k. nollavtal på ett stall i närheten och förtjänar 500 euro i månaden i snitt.

Arbetslösa får förtjäna 300 euro i månaden utan att arbetslöshetsdagpenningen påverkas. Efter den gränsen minskar dagpenningen med hälften av varje euro man förtjänar. Johannas lön minskar alltså dagpenningen med hundra euro i månaden.

– Nu letar jag efter nytt jobb inom trädgårdsbranschen, för vilken jag utbildade mig innan jag studerade till grafiker.

MINSKAR PENSIONEN PÅ GRUND AV ARBETSLÖSHET?

Om Johanna hade arbetat ända till sin lägsta pensionsålder, 64 år och 6 månader, skulle hon få 2 557 euro i månaden i pension. Om hon är arbetslös de följande 5,5 åren, blir hennes pension 2 454 euro i månaden.

Pensionen blir alltså bara hundra euro mindre i månaden också efter en längre tids arbetslöshet.

Nu minskar arbetslösheten Johannas månadsinkomster till ca hälften av de tidigare,

men när hon blir pensionerad är skillnaden inte längre så stor, eftersom hon också tjänar in pension för den inkomstrelaterade arbetslöshetsersättningen.

Pensionen tillväxer utgående från den lön som tagits som grund för beräkningen av arbetslöshetsdagpenningen, men den beaktas till 75 procent vid pensionsberäkningen. Pensionstillväxten på basis av förmåner är dock 1,5 procent. Pensionstillväxten för arbete är 1,7 procent i åldern 53–62 år.

Om Johanna arbetar i stallet för 500 euro i månaden tills hon blir pensionerad, hinner hon tjäna in 50 euro i månaden i pension för det jobbet. I så fall blir hennes månatliga pension bara 50 euro mindre än om hon arbetade heltid.

VADÅ TILLÄGGSDAGAR?

Johanna hörde nyligen från sin arbetslöshetskassa att hon med nöd och näppe fick rätt till arbetslöshetsdagpenning för s.k. tilläggsdagar. Det betyder att hon kan få inkomstrelaterad dagpenning tills hon blir pensionerad. Det innebär förstås att hon ska fortsätta söka jobb och också annars uppfylla de förpliktelser som arbetslösa har för att få dagpenning.

Tilläggsdagarna är ett tveeggat svärd, eftersom undersökningar visar att äldre arbetstagares risk att bli arbetslösa fördubblas vid den ålder då de kan få rätt till tilläggs-

OM DU VILL VARVA NER

- Ta reda på om du har rätt till partiell förtida ålderspension vid 61 eller 62 års ålder.
- Partiell förtida ålderspension innebär att du kan börja ta ut antingen 25 eller 50 procent av din pension. Om du väljer att ta ut 50 procent, kan du inte senare ändra det till 25 procent. Andra vägen går det bra att ändra, dvs. du kan börja med att ta ut en fjärdedel och senare börja ta ut hälften.
- Den målsatta pensionsålder är den ålder då uppskovsförhöjningen har ökat pensionsbeloppet så mycket att livslängdskoefficientens inverkan neutraliseras, dvs. om man inte har tagit ut pensionen. Uppskovsförhöjningen ökar pensionen, när man fortsätter att arbeta efter den lägsta pensionsåldern. För varje månad som man skjuter upp pensionen efter den lägsta pensionsålder ger 0,4 procents höjning av den intjänade pensionen.
- Ta reda på vilken den övre åldersgränsen för försäkrings-skyldigheten är i ditt fall (69 för Saris åldersgrupp). Fram till den tjänar du in ny pension, om du arbetar.
- När du uppnår åldersgränsen, kan arbetsgivaren säga upp dig på grund av din ålder. Men om arbetsgivaren vill ha dig kvar, behöver du inte sluta arbeta och ta ut pensionen. Om du inte tar ut pensionen, räknas det en uppskovsförhöjning till den, fast du inte längre tjänar in ny pension.

dagar. Det förekommer alltså fortfarande att äldre arbetslösa hamnar i den s.k. arbetslöshetsslussen.

MÅSTE LÄRA SIG HUR MAN SÖKER JOBB

Johanna har gått en kurs där man fick lära sig att söka jobb. I ungdomen fick hon jobb genast efter skolan och har aldrig sökt en arbetsplats.

– Jag var helt ute i det blå och visste inte alls vad jag skulle göra. Det var mödosamt att sätta ihop en cv, eftersom man behövde leta fram gamla betyg. Det svåraste var att skryta med sig själv.

Nu har Johanna haft sitt livs första arbetsplatsintervju. Hon möttes av fem damer med tuffa frågor.

Johanna skulle vilja ha klarhet i sin situation och gå i pension så snart hon kan. Överraskande nog är det sannolikt så att arbetslöshetsdagpenning till 65 års ålder är ett bättre alternativ ekonomiskt.

SKIFTJOBB TRÖTTAR UT SJUKSKÖTARE

Sjukskötaren Sari, 60, har utbildat sig från mottagningsbiträde till psykiatrisk sjukskötare och vidare till hälsovårdare. Studierna tog fem år, och på den tiden fick man inte ännu pension för examen.

–Jag jobbade mycket som inhoppare under studietiden, men på den tiden tjänade man inte heller in pension för korta jobb, beklagar Sari.

På senare år har treskiftsarbetet med unga med utvecklingsstörning börjat kännas tyngre. När Sari i vår fyller 61 år ska hon börja jobba 75 procent av tiden och ta ut 25 procent av sin intjänade pension som partiell förtida ålderspension.

–Jag tycker mycket om mitt jobb, men det känns som om det tar alla kvällar, nätter och veckoslut. Jag hoppas att jag orkar jobba längre om jag går ner i arbetstid.

PENSIONÄR OCH INHOPPARE?

Sari undrar om det lönar sig för henne att sluta med det stadigvarande jobbet när hon uppnår pensionsåldern och fortsätta med inhopp eller arbeta vidare på halvtid i samma anställning och ta ut halva pensionen. Om Sari fortsätter i samma anställning med partiell pension, får hon en uppskovsförhöjning både till den del av pensionen som hon inte ännu tar ut och till den nya pensionen som hon tjänar in för arbetet. På det sättet kan Sari höja sin framtida ålderspension och få kompensation för den minskning av pensionen som uttaget av partiell förtida ålderspension medför.

”Redan nu känns det som en lättnad att jag får påverka min arbetstid.”

– Redan nu känns det som en lättnad att jag får påverka min arbetstid. Vid sidan av det vanliga arbetet har jag i tolv års tid gjort tungt krisarbete och också annars varit mycket engagerad i mitt arbete. Jag måste öva mig på att frigöra mig från jobbet.

MORÖTTERNA MED OLIKA PENSIONSÅLDRAR

Som kommunalt anställd har Sari fyra olika pensionsåldrar. Den lägsta pensionsåldern för hennes åldersgrupp, dvs. födda år 1959, är 64 år 3 månader. Vid den åldern skulle hennes pension vara 1 600 euro i månaden.

Sari anser att den pension hon tjänat in fram till dess är deprimerande liten.

– Med tanke på hur länge jag har arbetat och hur ansvarsfullt arbetet varit borde pensionen vara högre, säger hon.

Inom kommunsektorn finns också en personlig pensionsålder, som i Saris fall är 64 år, 5 månader och 19 dagar. Om hon arbetar till dess, får hon hundra euro mer

i pension. Saris målsatta pensionsålder, då uppskovsförhöjningen neutraliserar livslängdskoefficientens minskande effekt på pensionen, är 65 år och 5 månader. Då blir pensionen igen hundra euro större, 1800 euro i månaden.

– Om jag fortsatte till 69 års ålder, skulle pensionen öka till 2 400 euro, funderar Sari.

Så länge tror hon ändå inte att hon kommer att stre-ta på.

– Sedan när arbetet är frivilligt orkar man säkert också på ett annat sätt. Tanken på frihet är lockande – att jag rör över jobbet och kan när som helst gå i pension med två månaders varsel. ■

Information för artikeln har getts av utkomstskyddsspecialist Kirsi Muinonen på Arbetslöshetskassornas Samorganisation samt utvecklingschef Marjukka Hietaniemi och specialsakkunnig Suvi Ritola på Pensionsskyddscentralen.

OM DU BLIR ARBETSLÖS

- Du kan ha en deltidsanställning eller arbeta som företagare i bisyssla och få jämkad dagpenning. Du kan få jämkad inkomstrelaterad dagpenning, som du arbetar som anställd högst 80 procent av den maximala ordinarie arbetstiden inom branschen.
- Du tjänar in pension för både lönen och den inkomstrelaterade dagpenningen.
- Du får samma dagpenning som tidigare. Om du har fyllt 58 och får t.ex. en visstidsanställning med en lägre lön än du haft tidigare och blir sedan arbetslös på nytt, beräknas inte den lön som ligger till grund för din dagpenning inte på nytt. Det görs endast om lönen är större än den du haft.
- Löntagare (men inte företagare) kan få arbetslöshetsdagpenning tills de fyller 65. Det innebär att du vid pensionsåldern kan besluta om du fortsätter som arbetssökande eller går i pension.
- Det lönar sig också att arbeta när du redan får ålderspension. För arbetet tjänar du in ny pension med 1,5 procent av lönen, dvs. du tjänar in 1,5 cent pension för varje euro du förtjänar i lön, tills du uppnår den övre åldersgränsen för försäkringsskyldigheten. Den beror på födelseåret. För dem som är födda åren 1954–1964 är den 68–70 år.
- Skyddsnätet av förmåner och tjänster hjälper också löntagare som fyllt 57 år att återfå rätten till inkomstrelaterad dagpenning, även om de inte har rätt till tilläggsdagar.

Jorden runt

Pensionsnyheter från olika källor jorden runt och presentationer av pensionssystemen i andra länder Läs mer på www.etk.fi.

Kari Lindstedt
Informationsspecialist

LANDSPRESENTATION

SYDKOREA

- **Invånarantal:** 51 miljoner
- **Förväntad livslängd:** 85,6 år (kvinnor), 79,5 (män)
- **Pensionsålder:** 61 år

Medelinkomsten påverkar pensionen

SYDKOREA har ett allmänt nationellt inkomstrelaterat pensionssystem för arbetstagare och företagare. De som inte har möjlighet till arbetspension, har sedan år 2007 kunnat få behovsprövad minimipension.

Utöver det lagstadgade pensionssystemet finns ett starkt växande tilläggs-pensionssystem som är obligatoriskt om arbetsgivaren inte har ett system med avgångsvederlag. Som bäst diskuterar man om att reformera och utvidga omfattningen av tilläggs-pensionssystemet som kompletterar den lagstadgade pensionen.

Pensionsåldern är för närvarande 61 år, men den stiger stegvis till 65 år till och med år 2034. Befolkningen i Sydkorea åldras och nativiteten är låg. År 2018 sjönk landets totala fruktsamhetstal under ett.

Den nationella pensionen finansieras av arbetstagarna och arbetsgivarna tillsammans så att båda betalar 4,5 procent av lönen. Företagare och de frivilligt försäkrade betalar 9 procent av inkomsterna.

Det nationella arbetspensionssystemet består av ålders-, sjuk- och familjepension. Ålderspensionen fördelar sig vidare i flera olika former.

Ålderspensionens belopp beror på försäkringstiden, de egna genomsnittliga och alla försäkrades genomsnittliga inkomster samt av vid vilken ålder pensionen tas ut. Genom att använda genomsnittet av alla försäkrades inkomster som en bestämmande faktor jämnas pensionerna ut.

I den internationella pensionsjämförelsen (Mercer) placerar sig Korea i den lägsta klassen D. Största problemet är att små pensioner är otillräckliga.

I Sydkorea administreras pensionerna av The National Pension Service.

NEDERLÄNDERNA

Pensionsreformen tog ett steg framåt

MEDLEMMARNA av Nederländernas största fackföreningar har beslutat sig för att stöda planerna på en pensionsreform. Det här innebär att pensionsreformen nu verkligen framskrider efter år av förhandlingar.

Pensionsåldern enligt folkförsäkringen fryses till nuvarande 66 år och 4 månader för de följande två åren. Efter det höjs pensionsåldern steg för steg till 67 år. Efter år 2024 knyts pensionsåldern till den förväntade livslängden.

Arbetstagarna kommer att ha en möjlighet att gå i förtidspension tidigast tre år före pensionsåldern. Den nya förmånen riktas speciellt till dem som arbetat i tunga yrken.

Planen är också att det ska bli obligatoriskt för egenföretagare att försäkra sig själva, det har dock upprört frilansarnas intresseorganisation.

Dutch News 16.6

FRANKRIKE

Motvind för försöket att sammanslå systemen

PRESIDENT Emmanuel Macrons planer på att sammanslå landets 42 olika pensionssystem till ett gemensamt pensionssystem är illa omtyckt i Frankrike.

Mest märkbart har ändringen mött på motstånd hos sångarna och dansarna vid Parisoperan, metroförarna vid Paris kollektivtrafikverk RATP och arbetstagarna på det statliga franska järnvägsbolaget SNCF, som nu åtnjuter goda pensionsförmåner. Metroförarnas omfattande strejk lamslog trafiken i hela Parisområdet i september.

Reformen har motiverats med rättvisa och med att det ska vara enklare att byta arbetsplats utan rädsla för att förlora sina förmåner.

Reformen kan vara Macrons största projekt under presidentperioden, och något han kommer att minnas för om reformen lyckas.

Financial Times 6.10.

SCHWEIZ

Pensionsplacering gör boendet dyrt

PENSIONS FONDERNA i Schweiz söker febrilt efter nya placeringsobjekt eftersom räntorna är låga. Pensionsfonderna placerar allt oftare i bostäder som är lönsamma och trygga placeringsobjekt.

Fondernas placeringsverksamhet har ändå gjort boendet dyrare, framför allt för unga. Lagarna i Schweiz favoriserar långa hyreskontrakt och nya hyreskontrakt är klart dyrare än gamla.

Som placeringsbostäder byggs stora och dyra bostäder långt ifrån stadernas centrum, vilket inte motsvarar vad i synnerhet de unga efterfrågar.

Hyresgästernas förbund har också lanserat ett initiativ som skulle förplikta staten att producera mera offentligt finansierade och rimligt prissatta bostäder. Initiativet kommer till omröstning i februari 2020.

Swissinfo.ch 25.10

SVERIGE

Pensionsåldern stiger i början av året

SVERIGES RIKSDAG beslöt i oktober att stegvis höja den lägsta åldern för att ta ut allmän pension från och med år 2020.

Enligt den nya lagstiftningen kan de födda åren 1959 och 1960 ta ut allmän pension tidigast vid 62 års ålder, då de som är födda 1958 kan ta ut den vid 61 års ålder. Den lägsta pensionsåldern för dem födda åren 1961 och 1962 är 63 år. Pensionsåldern kopplas till den förväntade livslängden från och med år 2026 och då kan de födda 1963 och senare tidigast ta ut allmän pension vid 64 års ålder.

Från och med år 2020 ändras åldern för rätten att vara kvar på jobbet från 67 år till 68 år och sedan från och med år 2023 till 69 år.

Det har varit en lång process att höja pensionsåldern eftersom processen började redan år 2011 genom att tillsätta en särskild utredare.

Pensionsmyndigheten 17.10.

ESTLAND

Fondpensionen blir frivillig

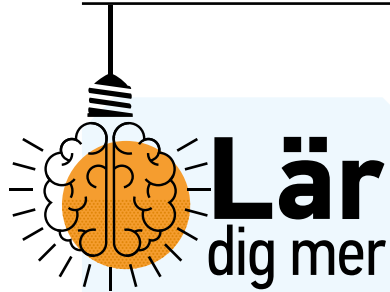
ESTLANDS nya regering som inledde sitt arbete i våras vill ändra den fonderande delen av arbetspensionen till att bli frivillig. Ärendet finns med i Estlands regeringsprogram.

Det lagstadgade pensionssystemet i Estland består av folkpension och arbetspension. Arbetspensionen indelas vidare i inkomstpension och fondpension. De frivilliga tilläggs-pensionernas betydelse är liten.

De pengar som finns i arbetspensionsfonderna delas ut tillbaka till dem som vill gå ut ur systemet. Fonden är förpliktad att betala de pengar som samlats i den inom två år.

I Estland sparas arbetspensionen i privata fonder. Skarp diskussion har förts om pensionsfondernas avkastning och förvaltningskostnader.

Kauppalehti 14.5

Lär dig mer

STÄRK DIN SAKKUNSKAP.

Pensionsskyddscentralen ordnar mångsidig utbildning om pensionsfrågor. De flesta kurser går på finska, men några också på svenska eller engelska.

- Perusteet eläkepäättö-tietojen ilmoittamisesta
- RINA-esittely hyväksymistestaaajille
- Suomen työeläkejärjestelmä lyhyesti
- The Finnish Earnings-related Pension System
- Tietoisku eläkkeensaajan verotuksesta
- Ulkomaantyön vakuuttaminen.

Anmäl dig till Pensionsskyddscentralens kurser på www.etk.fi/koulutus

0,95404

LIVSLÄNGDSKOEFFICIENTEN (0,95404) kommer att minska ålderspensionerna för personer födda år 1958 med ca 4,6 procent.

De som arbetar till sin målsatta pensionsålder får denna minskning kompenserad. För dem som är födda 1958 är den målsatta pensionsåldern 65 år och 1 månad.

Mika Pakarinen

Finansinspektionen ingrep i arbetspensionsförsäkringsbolagens hantering av risken för arbetsoförmåga med ett tillsynsmeddelande. FI övervakar att arbetspensionsbolagen följer lagar och normer.

FI tillrättavisade pensionsbolagen om hanteringen av risken för arbetsoförmåga

FINANSINSPEKTIONEN (FI) har tillrättavisat arbetspensionsförsäkringsbolagen om användningen av medel och tjänster som riktas till hantering av risken för arbetsoförmåga hos kundföretagen.

I sitt tillsynsmeddelande (29.10) påpekar FI att hanteringen av risken för arbetsoförmåga ska vara riskbunden och arbetspensionsbolaget ska kunna påvisa att verksamheten är effektivt inriktad på att minska risken för arbetsoförmåga på bolagets eget ansvar.

FI påminner arbetspensionsförsäkringsbolagen om deras roll som en del av socialförsäkringssystemet, vilket innebär att de inte på konkurrensmässiga grunder kan inrikta sina tjänster endast på en viss grupp eller kund.

Enligt FI ska arbetspensionsförsäkringsbolagens åtgärder för hanteringen av risken för arbetsoförmåga hos kunderna till sin natur vara upplysande och handledande. Pen-

sionsbolagen ska inte själva genomföra egentliga arbetshälsotjänster ens om dessa ses som åtgärder som minskar risken för arbetsoförmåga. Produktionen av sådana tjänster faller inte inom ramen för pensionsförsäkringsbolagens verksamhet.

Bolagens verksamhet går ut på att verkställa det lagstadgade pensionsskyddet och är noga reglerat. År 2020 kommer FI att inledda en inspektion på branschnivå om hanteringen av risken för arbetsoförmåga i arbetspensionsförsäkringsbolagen.

I tillsynsmeddelandet räknas det upp vad det är tillåtet för arbetspensionsbolag att göra för att hantera risken för arbetsoförmåga. Konkurrensmässiga faktorer får inte inverka på hur hanteringen av risken för arbetsoförmåga inriktas på kunderna. Den konkurrensmässiga aspekten får synas i hanteringen av risken för arbetsoförmåga närmast via en allmänt effektiv och effektiv verksamhet, konstaterar FI. ■

Högre arbetstagaravgifter nästa år

ARBETSTAGAREN och arbetsgivaren betalar var sin andel för den inkomstrelaterade arbetspensionen. Nästa år betalar arbetstagarerna 0,4 procentenheter mer i arbetspensionsförsäkringsavgift än i år.

Ändringen är en del av det fleråriga konkurrenskraftsavtalet från sommaren 2016. Enligt avtalet ska en del av avgiften överföras från arbetsgivarna till arbetstagarerna.

Nästa år ska arbetstagarare betala 7,15 procent av lönen i arbetspensionsförsäkringsavgift i åldern 17–52 år och efter 62 års

ålder och 8,65 procent i åldern 53–62 år.

Arbetsgivarens avgift minskar med 0,4 procentenheter. Det innebär att arbetsgivarens genomsnittliga arbetspensionsförsäkringsavgift nästa år är 16,95 procent av lönesumman.

Tillsammans är arbetsgivarens och arbetstagarernas avgifter lika stora som i år, 24,4 procent av lönen.

Företagarnas avgift hålls på samma nivå som i år, dvs. 24,10 procent respektive 25,60 procent av den fastställda arbetsinkomsten. ■

Arbetspensionsindex år 2020

ARBETSPENSIONINDEX för nästa år är 2617. Det höjs med ca 1,2 procent jämfört med år 2019. Med arbetspensionsindex justeras löpande arbetspensioner. Arbetspensionsindex räknas så att förändringen i lönerna väger 20 procent och förändringen i prisnivån 80 procent.

Som lönekoeficient fastställdes 1,446. Jämfört med år 2019 stiger lönekoeficienten

med cirka 2 procent. Lönekoeficienten används för beräkningen av den blivande arbetspensionen. Med den justeras årsarbetsinkomsterna till nivån enligt pensionsbörjningsår. Lönekoeficienten räknas så att förändringen i lönerna väger 80 procent och förändringen i prisnivån 20 procent. ■

A1-intyg kan laddas ner från nätet

PENSIONSSKYDDSCENTRALEN nya webbtjänst förenklar ansökan om A1-intyg och gör det möjligt att meddela om förändringar i utlandsarbetet direkt via nätet. Den största förbättringen jämfört med tidigare är att det går att ladda ner det färdiga A1-intyget direkt från ansöknings-tjänsten.

Genom den nya tjänsten kan man ladda ner det beviljade A1-intyget direkt till sin mobila enhet. På så sätt är intyget alltid med un-

der utlandsarbetet. En pappersversion av A1-intyget skickas ändå ännu alltid per post till både arbetsgivare och arbetstagarare.

Tjänsten går att använda på finska, svenska och engelska.

Användningen av den nya ansöknings-tjänsten kräver identifiering i Suomi.fi-tjänsten. De som sköter ärenden för ett företagsräkning ska ha fullmakt. ■

TELA

► Filosofie magister, försäkringsmatematiker SGF **Hanna Mäkinen** har utnämnts till matematiker på Arbetspensionsförsäkrarna Tela.

► Politics licentiat, FM **Seija Lehtonen** har utnämnts till socialpolitisk specialsakunnig på Tela. Hon ansvarar i synnerhet för frågor som gäller arbetspensionssystemets sociala hållbarhet. Hon arbetade tidigare som matematiker.

Varma

► Politics doktor **Pauli Forma** har utnämnts till direktör med ansvar för arbetsförmåga på Varma. Forma ansvarar för koncepteringen, utvecklingen och genomförandet av Varmas tjänster för ledning av arbetsförmåga hos företagskunderna.

► Medicine licentiat **Jan Schugk** har utnämnts till överläkare hos Varma. Han leder Varmas läkarverksamhet och ansvarar också för forskning i ledningen av arbetsförmåga och hanteringen av risken för arbetsoförmåga.

TWITTER

Barnens konstverk på #Veritas väggar intresserar även pressen! Tack @au_nyheter för ett kul reportage om när barnen kom till vårt jobb förra fredagen och livade upp vår dag - och våra väggar!

Finns det någon vägg på ditt jobb där man kunde göra detsamma?

#viarveritas #barnkonst

VeritasEläkePension

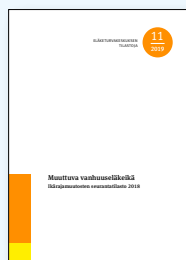
@veritas_fi

27.11.2019 kl. 13.36

Pensionsskyddscentralens publikationer www.etk.fi/julkaisut

Muuttuva vanhuuseläkeikä: ikärajamuutosten seurantalasto

I rapporten följs ändringen av den lägsta åldern för ålderspension och hur den inverkar på pensionsövergångarna och utträdet ur arbetslivet. Studien fokuserar på dem som är födda på 1950-talet, bland vilka de äldsta redan har uppnått den övre åldersgränsen för försäkringsskyldigheten. Jämförelsen av åldersklasserna görs på månadsnivå. Statistiken grundar sig på Pensionsskyddscentralens register.

Författare: Jari Kannisto
Serie: Eläketurvakeskuksen tilastoja 11/2019

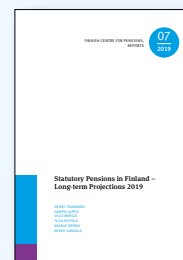
Skenaariolaskelmia muuttoliikkeen vaikutuksista eläkejärjestelmän kestävyys

I rapporten studeras in- och utvandringens inverkan på befolkningsstrukturen, sysselsättningen, pensionsutgiften och pensionsavgifterna på lång sikt genom scenariokalkyler. Tonvikten är på kalkyler om arbetspensionerna.

Författare: Tuija Nopola
Serie: Eläketurvakeskuksen raportteja 09/2019

Statutory Pensions in Finland: Long-term Projections 2019

En engelsk översättning av publikationen Laiskäiteiset eläkkeet: pitkän aikavälin laskelmat 2019.

Författare: Heikki Tikanmäki, Sampo Lappo, Ville Merilä, Tuija Nopola, Kaarlo Reipas och Mikko Sankala
Serie: Finnish Centre for Pensions, Reports 07/2019

UTKOMMER ÄRLIGEN

Statistik över pensionstagarna i Finland 2018

Den omarbetade publikationen innehåller uppgifter om alla som får pension från arbets- och folkpensionssystemet, de ny pensionerade och pensionsutgiften. Statistiken har getts ut från och med år 1981 och den produceras i samarbete med Folkpensionsanstalten.

Serie: Finlands officiella statistik: Socialskydd 2019

- Tilasto Suomen eläkkeensaajista
- Statistical yearbook of pensioners in Finland

Arbetspensionsförsäkrade i Finland 2018

Statistiken innehåller centrala kvantitativa uppgifter om alla personer i åldern 17–68 år som omfattas av det finländska arbetspensionssystemet. Uppgifterna presenteras fördelat på den privata och den offentliga sektorn samt enligt arbetspensionslag. Statistiken grundar sig på uppgifterna i intjäningsregistret.

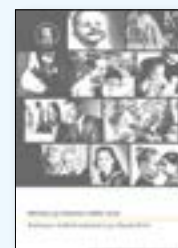
Serie: Finlands officiella statistik: Socialskydd 2019

Pension Indicators 2019

En engelsk översättning av publikationen Työeläkeindikaattorit 2019

Serie: Finnish Centre for Pensions, Reports 08/2019

Naisten ja miesten eläke-erot – katsaus tutkimukseen ja tilastoihin

Publikationen innehåller centrala uppgifter om skillnaderna mellan kvinnors och mäns pensioner utgående från Pensionsskyddscentralens forskning och statistik.

Författare: Susan Kuivalainen, Noora Järnefelt, Kati Kuitta, Suvi Ritola
Serie: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 66/2019. Helsinki: STM.